

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยตามหัวข้อและรายละเอียดดังต่อไปนี้

เอกสารเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

1. ความหมายของการเลือกอาชีพ
2. ความสำคัญของการเลือกอาชีพ
3. กระบวนการเลือกอาชีพ
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

1. ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล
 - 1.1 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลของ ไคร์ท (Crites)
 - 1.2 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลของ วิลเลียม
2. ทฤษฎีการเลือกอาชีพ
 - 2.1 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ ฮอปพอด (Hoppok)
 - 2.2 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ ฮอลแลนด์ (Holland)
 - 2.3 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของ โร (Roe)
3. ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ
 - 3.1 ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ ทีดแมนและ โอฮารา (Tiedeman & O Hara)
 - 3.2 ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg)
 - 3.3 ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของซูเปอร์ (Super)
4. ทฤษฎีการตัดสินใจของเกอแลต (Gelatt)
5. งานวิจัยเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศไทย
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพ

1. ความหมายของการแนะแนวอาชีพ
2. วัตถุประสงค์ของการแนะแนวอาชีพ
3. หลักสำคัญในการแนะแนวอาชีพ
4. การจัดบริการแนะแนวอาชีพและอาชีพศึกษา
5. การแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษา
6. ความสัมพันธ์ระหว่างแนะแนวอาชีพและอาชีพศึกษา
7. ขอบข่าย ขั้นตอน และวิธีการในการเสนอข้อสนเทศอาชีพ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพ
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศไทย
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โปรแกรมการแนะแนวอาชีพ

1. หลักการจัดโปรแกรมการแนะแนวอาชีพ
2. งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการแนะแนว
 - 2.1 งานวิจัยในประเทศไทย
 - 2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เอกสารเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

1. ความหมายของการเลือกอาชีพ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 64 อ้างอิงจาก Super & Crites, 1968) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และในกระบวนการเลือกอาชีพจะแสดงถึงความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพของบุคคล โดยบุคคลจะเลือกอาชีพโดยห่างไกลจากความเป็นจริงในช่วงอายุต้นและระดับความเป็นจริงจะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

ตำนาน ขจรศิลป์ (2529, หน้า 3) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน ซึ่งบุคคลที่จะตัดสินใจที่จะเลือกอาชีพจะต้องรู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ ความถนัดเป็นอย่างดี นอกจากจะรู้จักตนเองดีแล้ว ผู้เลือกอาชีพยังต้องรู้จักโลกของงานคือ รู้จักอาชีพ โดยละเอียดหลายอาชีพ

อรอนงค์ รัชญะวัน (2539, อ้างอิงจาก Crites, 1969, pp. 134 – 135) เสนอแนวความคิดว่า เมื่อเกิดการเลือกอาชีพนั้น ต้องมีเงื่อนไขที่จำเป็น 3 ประการคือ

บุคคลจะต้องมีอาชีพที่จะเลือกสองอาชีพหรือมากกว่านั้น ถ้าบุคคลไม่มีทางเลือก การเลือกอาชีพก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

บุคคลจะต้องมีแรงกระตุ้นในการเลือกอาชีพในสังคมของเรานั้น แรงกระตุ้นในการเลือกอาชีพได้แก่ ความคาดหวังของสังคมที่ว่าทุกคนควรทำงาน

บุคคลต้องมีอิสระในการประกอบอาชีพที่เขาเลือก ถ้าเขาถูกจำกัดในการเลือกประกอบอาชีพเขาจะไม่สามารถเลือกอาชีพได้

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1966, pp. 45 – 57) กล่าวว่า การเลือกอาชีพเป็นกระบวนการตั้งแต่เกิดจนตายไม่ใช้การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการตัดสินใจที่เป็นลำดับติดต่อกันไป แต่ละขั้นของกระบวนการมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของอายุของแต่ละบุคคล ซึ่งกลเวลาเหล่านี้จะไม่หวนย้อนกลับหลังไปอีก ดังนั้นเมื่อตัดสินใจแล้วจะกลับหลังไม่ได้และจบลงด้วยการประนีประนอมระหว่างความสนใจ ความต้องการของตนเองกับความเป็นจริงในโลก

จากความหมายของการเลือกอาชีพดังกล่าวสรุปได้ว่า การเลือกอาชีพเป็นความตั้งใจอย่างหนึ่งของบุคคลที่จะประกอบอาชีพนั้น โดยบุคคลควรเลือกอาชีพให้เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และบุคลิกภาพของตนเอง ซึ่งผู้เลือกอาชีพต้องรู้จักตนเองในด้านต่าง ๆ เหล่านั้นและรู้จักโลกของอาชีพเป็นอย่างดี

2. ความสำคัญของการเลือกอาชีพ

สำเนา ขจรศลปี (2529, หน้า 2) การเลือกประกอบอาชีพมีความสำคัญต่อมนุษย์มาก เพราะอาชีพในสังคมมีมากมายหลายชนิด อาชีพแต่ละอาชีพมีความแตกต่างกัน อาชีพบางอย่างก็อาจจะเหมาะกับบุคลิกภาพของคนหนึ่ง แต่ก็อาจจะไม่เหมาะกับบุคลิกภาพของอีกคนหนึ่ง การเลือกประกอบอาชีพให้เหมาะกับบุคลิกภาพ ความสนใจ ความถนัดของแต่ละบุคคลจึงมีความสำคัญมาก คนที่เลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองก่อให้เกิดความเพลิดเพลินและเกิดความสุขในการทำงาน และยังมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพมากขึ้น

อรอนงค์ รัชญะวัน (2539, หน้า 1) อาชีพมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีของมนุษย์ เพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจเกียรตินิยม ชื่อเสียง ตลอดจนความพึงพอใจในตัวเอง การประกอบอาชีพทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า ได้แสดงถึงความสามารถในการพึ่งตนเองและทำประโยชน์ให้แก่สังคม การประกอบอาชีพเป็นการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย สังคมและจิตใจของบุคคล

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1974 p. 1) กล่าวว่า งานที่เหมาะสมเป็นประสบการณ์ที่มีค่ามากประการหนึ่งของมนุษย์ และความสำคัญของงานจะปรากฏชัดขึ้นเมื่อคนเราร่างงาน

กินซ์เบิร์กได้ศึกษาผลของการว่างงานจากกลุ่มตัวอย่าง 1,930 คน และกลีสัน (Gleason Cites in

Ginzberg, 1974, p. 1) ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 1,360 คน ผลปรากฏว่า การว่างงานให้ความรู้สึกทางลบต่อตัวบุคคลมาก นอกจากนั้นงานที่น่าเบื่อและขาดความหมายทำให้บุคคลรู้สึกด้อยความสามารถ ฉะนั้นการเลือกและการวางแผนที่ดีจะช่วยให้บุคคลประกอบอาชีพที่ทำให้เขาชื่นชมต่อชีวิต

ทอลเบิร์ต (Tolbert, 1974, p. 1) กล่าวว่า บุคคลย่อมต้องการประกอบอาชีพที่แสดงถึงความสามารถและศักดิ์ศรีของเขา

การประกอบอาชีพทำให้บุคคลได้รับคุณค่าดังต่อไปนี้

1. อาชีพเป็นแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ อาชีพทำให้บุคคลได้รับปัจจัยและสิ่งอำนวยความสะดวกตามควรแก่สภาพ
2. อาชีพทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต มีตำแหน่ง ชื่อเสียง เกียรติยศ ทำให้ได้รับความนิยชมยกย่อง และได้รับการยอมรับจากผู้อื่น
3. ทำให้บุคคลรู้ว่าตนเองมีคุณค่า ได้ทำงานอันเป็นประโยชน์ ได้ใช้กำลังกาย กำลังความคิด
4. ผู้ที่มีอาชีพเรียกได้ว่าผู้ที่มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต สามารถเป็นที่พึ่งแก่ตนเองและครอบครัวได้
5. อาชีพที่ตอบสนองความปรารถนาและจุดมุ่งหมายในชีวิต ทำให้ได้รับความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

3. กระบวนการเลือกอาชีพ

วัชร ทรัพย์มี (2526, หน้า 24-25 อ้างอิงจาก Ginzberg, 1966) ได้สรุปหลักของกระบวนการเลือกอาชีพไว้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ซึ่งใช้เวลานานกว่า 10 ปี
2. กระบวนการเลือกอาชีพ เป็นกระบวนการที่ไม่ย้อนกลับ คือ เมื่อพัฒนาแล้วจะไม่ย้อนกลับไปที่มีลักษณะขั้นต้น ๆ อีก
3. กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการที่ผสมผสานความต้องการของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สนองความต้องการ ความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของเขาให้มากที่สุดกับการตระหนักถึงโอกาสที่จะได้ประกอบอาชีพนั้นจริง ๆ และข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งงาน มีน้อย ไม่มีทุนเรียนเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ สถาบันการศึกษาที่จะฝึกอาชีพรับนักศึกษาได้จำนวนจำกัด
4. กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการขั้นตอนเชื่อมโยงในแต่ละวัย ไม่ใช่การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่เป็นการตัดสินใจที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องในช่วงเวลาหลายปี

5. พัฒนาการด้านอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่อไปนี้ คือ

5.1 องค์ประกอบเกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงเป็นต้นว่า ความสามารถ ความถนัด ของบุคคล โอกาสในสังคม

5.2 องค์ประกอบด้านการศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ทำให้สามารถเลือกอาชีพได้ ในขอบเขตกว้างขวางมากน้อยเพียงใด ถ้าได้รับการศึกษามากช่องทางเลือกประกอบอาชีพจะมาก

5.3 องค์ประกอบด้านอารมณ์ คือ ในการเลือกอาชีพบางทีอาจมีองค์ประกอบด้าน อารมณ์มาเกี่ยวข้องด้วย เช่น อยากเป็นนักแสดงเพราะมีอารมณ์ฝันว่าจะได้แต่งตัวสวยมีคนนิยม ชื่นชม

5.4 องค์ประกอบเกี่ยวกับค่านิยมของบุคคล

จากกระบวนการเลือกอาชีพดังกล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการ ที่ผสมผสานความต้องการของบุคคลที่จะเลือกอาชีพให้สอดคล้อง ความต้องการความสนใจ และเหมาะสมกับความสามารถของตนมากที่สุด

4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

วชิรญา บัวศรี (2519, หน้า 15) กล่าวว่า ก่อนที่บุคคลได้จะตัดสินใจว่า ตนเหมาะสม กับอาชีพใดนั้น ควรพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญๆ เกี่ยวกับตนเอง เช่น มีความสนใจ หรือชอบทำ อะไรเป็นพิเศษ มีความสามารถในด้านใด แคลไหน ทั้งทางด้านสติปัญญา สุขภาพร่างกาย มีค่านิยมในการทำงาน และมีการดำรงชีวิตอย่างไร ส่วนการสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้นจำเป็นต้อง หมั่นสำรวจและพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับงานหรืออาชีพนั้นๆ อยู่เสมอ

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2529, หน้า 5) ที่กล่าวว่า รากฐานสำคัญที่ช่วยให้เด็กตัดสินใจ เลือกอาชีพอย่างฉลาดนั้น คือ การเรียนรู้ข้อมูล รายละเอียดและข้อเท็จจริงต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับอาชีพอย่างลึกซึ้ง และข้อสำคัญที่สุดข้อมูลที่ได้นี้ต้องมีความเที่ยงตรง ถูกต้อง และเป็น ปัจจุบันเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ซูเปอร์และโอเวอร์สตริต (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2529, หน้า 111 อ้างอิงจาก Super & Overstreet, 1960) กล่าวว่า ในการเลือกอาชีพบุคคลจะเลือกอาชีพ โดยคำนึงถึงความสนใจ ความสามารถ และบุคลิภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วชิร ทรัพย์มี (2523, หน้า 4) กล่าวว่า การเลือกทางชีวิตและอาชีพที่เหมาะสม ย่อมทำให้บุคคลมี ความพึงพอใจและเป็นสุขกับชีวิตการทำงานในอนาคตของเขา และเนื่องจากที่จะเลือกอาชีพได้นั้น จะต้องมีความสามารถในการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตนเอง และวิเคราะห์อาชีพประกอบกัน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ในระยะเวลาอันสั้น และยังกล่าวถึงองค์ ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ และความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพของบุคคล ซึ่งได้แก่ ความสนใจ สัมฤทธิ์ผลในการเรียน ครอบครัว สถานะเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่มีต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมสมบูรณสาธิต มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ในการพิจารณาปัญหาการเลือกอาชีพผู้วิจัยจะพิจารณาคุณลักษณะส่วนตัวของนักเรียน ซึ่งได้แก่ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพของนักเรียน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

1. ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล

1.1 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลของไครท์ (Crites)

ไครท์ (Crites, 1969, p. 90) ได้กล่าวถึงหลักการเลือกอาชีพของ แฟรงค์ พาร์สัน ว่า บุคคลแต่ละคน แตกต่างกันในความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ งานแต่ละชนิดต้องการลักษณะและองค์ประกอบที่แตกต่างกัน ฉะนั้นบุคคลที่แตกต่างกันจะเลือกประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน ซึ่งมีหลักการดังต่อไปนี้

1. ความเข้าใจตนเอง บุคคลจะทำความเข้าใจคุณสมบัติและองค์ประกอบของตนเอง เช่น ความถนัด ความสามารถ ความสนใจ ความก้าวหน้า และขีดจำกัดของตน
2. ความเข้าใจในอาชีพ บุคคลจะมีความรู้ ความเข้าใจถึงความต้องการของงานเงื่อนไขในการประสบความสำเร็จในอาชีพ มีประโยชน์ โทษ รายได้ และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ
3. การมองความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและอาชีพ ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง เป็นการวิเคราะห์ความเป็นจริงทั้งสององค์ประกอบกัน เพื่อเลือกอาชีพที่เหมาะสมที่สุด

จากทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลสรุปได้ว่า บุคคลแต่ละคน แตกต่างกันในการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพของตนเอง

1.2 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะองค์ประกอบของวิลเลียมสัน (Williamson's traits and factors theory)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 66 – 67 อ้างอิงจาก Williamson, 1939) เป็นผู้นำแนวคิดในการให้คำปรึกษาที่เน้นลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ ดังนั้นวิลเลียมสันจึงตั้งชื่อทฤษฎีการเลือกอาชีพของเขาว่า “ทฤษฎีวิเคราะห์คุณลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพ” ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดจิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคลและจิตวิทยาประยุกต์ โดยมีหลักการว่า บุคคลประกอบด้วยลักษณะหลายประการ เช่น ความสามารถ ความถนัด เขาวิญญา ความสนใจ ความต้องการ ค่านิยม บุคลิกภาพ ฯลฯ และบุคคลจะเลือกอาชีพโดยพิจารณา

ลักษณะของอาชีพประกอบการพิจารณาตนเอง พร้อมทั้งพิจารณาความต้องการของตลาดแรงงาน เวลาและทุนทรัพย์ที่จะใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ นอกจากนี้บุคคลแวดล้อม ครอบครัว ดินที่อยู่อาศัย ค่านิยมของชุมชน ตลอดจนการปรับปรุงตัวของบุคคลนั้นเองยังมี อิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคลด้วย

สำหรับ “หลักการเลือกอาชีพ” นั้น วิลเลียมสันพบว่า หลักการเลือกอาชีพของทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพนี้สอดคล้องกับหลักการเลือกอาชีพของ แฟรงก์ พาร์สัน ซึ่งประกอบด้วย 3 ประการ คือ ประการแรกการวิเคราะห์ตนเองในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ประการที่สอง การวิเคราะห์อาชีพโดยบุคคลจะต้องแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงาน เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ ประการที่สามการใช้ วิจารณ์พิจารณาในการตัดสินใจเลือกอาชีพ

นอกจากนี้ วิลเลียมสันยังเห็นว่า แต่ละบุคคลมีความสามารถ หรือศักยภาพ หรือ ลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกัน ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลจะสัมพันธ์กับงานเฉพาะอย่าง ที่ บุคคลนั้นต้องการ นอกจากนี้บุคคลแต่ละคนต้องการที่จะรู้จักลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิก ภาพของตนเอง เพื่อจะได้ใช้ลักษณะและองค์ประกอบดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพเป็นทฤษฎีการเลือก อาชีพที่มีหลักพื้นฐานสำคัญ 3 ประการคือ

1. บุคคลแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งลักษณะดังกล่าว สามารถสังเกต วัด และจำแนกได้
2. อาชีพแต่ละอาชีพ ต้องการผู้ประกอบการที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป
3. การแนะแนวอาชีพ ควรเป็นกระบวนการที่จัดวางตัวบุคคลและงานให้เข้าคู่กัน หรือสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ แคทซ์ (Katz) ได้สรุปหลักที่สำคัญของการเลือกอาชีพตามทฤษฎีวิเคราะห์ ลักษณะและองค์ประกอบของบุคลิกภาพไว้ว่า บุคคลแต่ละคนจะเหมาะกับอาชีพเพียงหนึ่งหรือ สองหรือสามประเภทเท่านั้น จะไม่เหมาะกับทุกอาชีพ การเลือกอาชีพของบุคคลมีผลต่อการเลือก สาขาทางการศึกษา บุคคลแต่ละคนควรจะได้วางโครงการในการเลือกอาชีพ เพราะเป้าหมายของ โครงการเลือกอาชีพนั้นจะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องของช่วยเหลือบุคคลได้เลือกอาชีพที่ เหมาะสมตลอดทั้งประสบการณ์ความก้าวหน้าในอาชีพที่ได้เลือกแล้วนั้น

จากทฤษฎีการเลือกอาชีพแบบวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลสรุปได้ดังนี้ การเลือกอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบหลายประการ แต่บุคคลอาจได้รับอิทธิพลจากองค์

ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมากน้อยต่างกัน หรืออาจได้รับอิทธิพลจากหลายองค์ประกอบผู้ให้บริการแนะแนวจะต้องเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ และอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้จะมีต่อบุคคล ฉะนั้น ผู้ให้บริการแนะแนวควรเก็บข้อมูลในเรื่อง คุณสมบัติของเด็ก เช่น ความสามารถ สถิติปัญญา ความถนัด บุคลิกภาพ และองค์ประกอบด้านสังคมของเด็ก เป็นต้นว่า อาชีพ รายได้ การศึกษาของผู้ปกครอง ความคาดหวังที่ผู้ปกครองมีต่อเด็ก ค่านิยมของครอบครัว และช่วยให้บุคคลเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพที่เหมาะสมต่อไป

2. ทฤษฎีการเลือกอาชีพ

2.1 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอปพอด (Hoppok's Composite Theory)

พ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 87 - 88 อ้างอิงจาก Hoppock, 1976) กล่าวถึงความต้องการของบุคคล และความสำคัญของข้อสนเทศเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญในการเลือกอาชีพและพัฒนาอาชีพและกล่าวถึงหลักที่สำคัญในการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

1. บุคคลจะเลือกอาชีพเพื่อสนองความความต้องการของตนเองและความต้องการประการหนึ่งคือ ความต้องการที่จะปฏิบัติตามค่านิยมของตนเอง
2. อาชีพที่บุคคลเลือกมักจะเป็นอาชีพที่บุคคลเชื่อว่า จะสนองความต้องการส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นได้ดีที่สุด
3. บุคคลจะรับรู้ความต้องการของตนอย่างชัดเจนถูกต้อง หรืออาจจะรับรู้อย่างเลื่อนลางว่า มีบางสิ่งบางอย่างที่ดึงดูดความสนใจ แต่ไม่ว่าบุคคลจะรับรู้ความต้องการของตนเองได้ชัดเจนหรือไม่เพียงใด ความต้องการดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อความตัดสินใจเลือกอาชีพ
4. พัฒนาการทางอาชีพเริ่มเกิดขึ้นเมื่อบุคคลตระหนักเป็นครั้งแรกว่าอาชีพสามารถช่วยสนองความต้องการของตนได้
5. พัฒนาการทางอาชีพจะดำเนินก้าวหน้าไปและอาชีพที่เลือกจะดีขึ้น ถ้าบุคคลสามารถคาดคะเนอาชีพที่จะเลือกกว่าจะสนองความต้องการของตนได้ดีเพียงใด และความสามารถในการคาดคะเนนั้นจะขึ้นกับความรู้เกี่ยวกับตนเอง ความรู้เกี่ยวกับอาชีพและความสามารถที่จะพินิจวิเคราะห์ได้กระจ่างชัด
6. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคลเช่น ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ค่านิยม และฐานะทางเศรษฐกิจมีผลต่อการเลือกอาชีพ เพราะช่วยให้บุคคลได้ตระหนักถึงความต้องการของตนเอง และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนได้ว่า อาชีพที่เขาจะเลือกนั้นสนองความต้องการของเขาได้มากน้อยเพียงใด

7. ข้อเสนอแนะทางอาชีพจะมีผลต่อการเลือกอาชีพ โดยช่วยให้บุคคลได้ค้นพบอาชีพต่าง ๆ ที่อาจจะสนองความต้องการของตน และช่วยให้บุคคลสามารถคาดคะเนว่า อาชีพใดจะสนองความต้องการของตนได้ดีกว่าอาชีพอื่น ๆ

8. ความพึงพอใจในงานหรืออาชีพจะขึ้นกับงานที่บุคคลได้ทำนั้นสนองความต้องการตามที่บุคคลนั้นคาดหวังมากน้อยเพียงใด และความพึงพอใจจะพิจารณาได้จากอัตราส่วนของความต้องการที่ได้รับการตอบสนอง และความต้องการที่คาดหวังจะได้รับการตอบสนอง

9. ความพึงพอใจเป็นผลจากงานซึ่งสนองความต้องการของบุคคลในปัจจุบัน หรือเป็นผลจากงานซึ่งมีท่าทีว่าจะสนองความต้องการของบุคคลนั้นในอนาคต

10. การเลือกอาชีพของบุคคล หรืออาชีพที่บุคคลจะเลือกจะเปลี่ยนได้เสมอ ถ้าบุคคลนั้น เชื่อว่าการเปลี่ยนนั้น ๆ จะสนองความต้องการของเขาได้ดีกว่า

2.2 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ (Holland's Theory of Vocational Choice)

พ่องพระมณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 77-82 อ้างอิงจาก Holland, 1973) กล่าวว่า “บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ” และ “บุคคลเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน” นอกจากนี้ฮอลแลนด์ยังเน้นว่า “บุคลิกภาพเฉพาะอย่างมีความสัมพันธ์กับอาชีพเฉพาะอย่าง” และ “บุคลิกภาพแต่ละแบบจะมีความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางอาชีพ” โดยบุคคลจะค้นหาสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เขาได้ฝึกทักษะและใช้ความสามารถของเขา ทั้งยังเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงทัศนคติ ค่านิยม และบทบาทของเขา ตลอดจนทั้งได้มีโอกาสแก้ปัญหาที่ประสบได้สมบทบาทของตัวเองและหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมที่ไม่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตนเอง

แนวคิดพื้นฐานในการตั้งทฤษฎีการเลือกอาชีพของฮอลแลนด์ จากแนวความคิดดังกล่าวมาข้างต้น ฮอลแลนด์ได้ตั้งทฤษฎีการเลือกอาชีพของเขาไว้ 4 ประการดังนี้

ประการที่ 1 อาชีพเป็นสิ่งที่แสดงออกทางบุคลิกภาพ บุคคลจะเลือกอาชีพได้ย่อมแสดงว่าบุคลิกภาพของเขาจะปรากฏออกมาในทิศทางนั้นด้วย บุคลิกภาพของคนโดยทั่วไปแบ่งตามลักษณะสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพ 6 ลักษณะงาน คือ ลักษณะแรก คือ งานช่างฝีมือและงานกลางแจ้ง (realistic = R) ลักษณะที่สองคือ งานวิทยาศาสตร์ และเทคนิค (investigative = I) ลักษณะที่สามคืองานศิลปะทุกรูปแบบรวมทั้ง ดนตรี วรรณกรรม และการละคร (artistic = A) ลักษณะที่สี่คือ งานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการติดต่อกับบุคคลอื่น ตลอดจนงานบริการการศึกษา และสังคม (social = S) ลักษณะที่ห้าคือ งานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ งานจัดการ งานค้าขาย (enterprising = E) และลักษณะที่หกคืองานหรือกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมมีแบบแผนมีความเป็นระเบียบตลอดทั้งงานสำนักงานและเสมียน (conventional = C)

นอกจากนี้บุคลิกภาพแต่ละรูปแบบที่แบ่งตามลักษณะสิ่งแวดล้อมในงานอาชีพเป็นผลจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่าง ๆ และแรงผลักดันส่วนบุคคล ตลอดทั้งสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ประสบการณ์เหล่านี้จะก่อให้เกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบนี้จะกลายเป็นความสนใจ จนในที่สุดความสนใจตลอดทั้งความสามารถเฉพาะบุคคลจะกำหนดให้บุคคลคิด รับรู้ และแสดงเอกลักษณ์ของตน

ประการที่ 2 บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลมีความสัมพันธ์กับชนิดของสิ่งแวดล้อมในการทำงานของบุคคลนั้น ดังนั้นบุคคลจึงมีแนวโน้มจะหันเหหางานหรืออาชีพที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพของเขา

ประการที่ 3 บุคคลจะค้นหาสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เขาได้ฝึกทักษะและใช้ความสามารถของเขา ทั้งยังเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงเจตคติ ค่านิยม และบทบาทของเขา

ประการที่ 4 บุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ดังนั้นเมื่อสามารถทราบบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อมของบุคคลแล้ว ก็จะทำให้ทราบผลที่จะติดตามมาของบุคคลนั้นด้วย เช่น การเลือกอาชีพ ความสำเร็จในอาชีพ ตลอดทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งทางการศึกษา อาชีพ และสังคมด้วย

2.3 ทฤษฎีการเลือกอาชีพของโร (Roe's Theory of Vocational Choice)

สำเนา ขจรศิลป์ (2529, หน้า 30 อ้างอิงจาก Anne Roe, 1956) แอนนี โร (Anne Roe) ได้สร้างทฤษฎีการเลือกอาชีพขึ้น โดยอาศัยผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยาที่โรได้ทำไว้หลายโครงการ งานวิจัยของโรส่วนใหญ่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความแตกต่างในด้านบุคลิกภาพ สติปัญญา ความถนัด และภูมิหลัง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของบุคคล โรได้สรุปผลงานวิจัยไว้สองประการคือ

1. บุคลิกภาพของคนมีความแตกต่างกัน

2. ความแตกต่างของบุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลมาจากประสบการณ์บางอย่างในวัยเด็กทฤษฎีของโร จัดอยู่ในประเภท “ทฤษฎีความต้องการ” เพราะได้ให้ความสนใจต่อความต้องการของบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเลือกอาชีพที่แตกต่างกัน ความต้องการของบุคคลนั้นส่วนหนึ่งมาจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม โรเห็นว่าทุกคนในสังคมอยู่ภายใต้อิทธิพลของความต้องการ ซึ่งทุกคนพยายามหาทางตอบสนองความต้องการของตน อาชีพในทัศนะของโรนั้นไม่ได้หมายถึงแต่เพียงกิจกรรมที่คนเราทำเพื่อหาเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่หมายถึงวิถีชีวิตหรือกิจกรรมที่บุคคลกระทำเกือบตลอดชีวิตเพื่อให้ความต้องการของตนทุกระดับได้รับการตอบสนอง วิถีชีวิตหรือรูปแบบของการดำเนินชีวิตของบุคคลจึงเป็นผลของพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมในวัยเด็ก

การเลือกรูปแบบการดำเนินชีวิตเพื่อให้ตอบสนองความต้องการในระดับต่าง ๆ จึงเป็นอุปนิสัยในการเลือกอาชีพของบุคคล

ทฤษฎีของโรประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการด้วยกันคือ

1. อิทธิพลของพันธุกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความต้องการ
2. อิทธิพลของทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งได้จัดลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์จากต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุดไว้ดังนี้

2.1 ความต้องการด้านอิสระ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (love and belonging needs)

2.2 ความต้องการเห็นตนเองมีคุณค่า ความต้องการที่จะเข้าใจตนเอง ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ ความต้องการทางด้านสุนทรียะ (aesthetic needs)

มาสโลว์ (Maslow, 1943) ได้เสนอความต้องการไว้ 7 ขั้น แต่โดยทั่วไปจะกล่าวถึงเพียง 5 ขั้นคือ ขั้นความต้องการที่จะเข้าใจตนเองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะถ้าบุคคลได้พัฒนาถึงขั้นนี้แล้ว บุคคลย่อมมีการพัฒนาถึงขั้นที่ 6 และขั้นที่ 7 ได้เอง

มาสโลว์ได้อธิบายว่า ความต้องการขั้นต้น เช่น น้ำ อากาศ อาหาร มีความจำเป็นและเป็นพื้นฐานของความต้องการขั้นต่อไป เมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลจะพยายามที่จะหาทางตอบสนองความต้องการในขั้นต่อไป อันได้แก่ ความปลอดภัย ความรักเป็นต้น

3. อิทธิพลของประสบการณ์ในวัยเด็กตอน ซึ่งเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูเด็กของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ได้แบ่งแบบฉบับของการเลี้ยงดูเด็กที่มีอิทธิพล ต่อการเลือกอาชีพของบุคคลออกเป็น 3 แบบดังนี้

3.1 การเลี้ยงดูแบบไม่สนใจหรือไม่ยอมรับเด็ก ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

3.1.1 การเลี้ยงดูแบบไม่ยอมรับเนื่องจากทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็ก ผู้ปกครองจะละเลยไม่ให้ความสนใจต่อความคิดเห็นหรือความต้องการของเด็ก แต่จะคอยดูว่าและลงโทษเด็ก ทำให้เด็กขาดความสุข และมักจะมองโลกในแง่ร้าย ไม่ชอบสังคมและยังมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลน้อย เช่น อาชีพด้านวิทยาศาสตร์ อาชีพการเกษตร และอาชีพด้านเทคนิค เป็นต้น

3.1.2 การเลี้ยงดูแบบละเลยเด็ก ผู้ปกครองละเลยไม่เอาใจใส่รับผิดชอบและไม่ตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ของเด็ก แต่จะให้เฉพาะปัจจัยขั้นพื้นฐานบ้าง เด็กจะขาดความสุข และมองโลกในแง่ร้าย ไม่ชอบสังคม และมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลน้อย

3.2 การเลี้ยงดูด้วยอารมณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

3.2.1 การเลี้ยงดูแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป ผู้ปกครองมีความรักความเอ็นดูต่อเด็กมาก ให้ความสุขความอบอุ่น ปกป้องคุ้มครอง ระวังทุกฝีก้าว และไม่ยอมให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้เด็กรู้สึกถูกจำกัด และมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลน้อย

3.2.2 การเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเรียกร้องจากเด็กมาก ผู้ปกครองจะวางมาตรฐานไว้สูง คาดหวังให้เด็กกระทำการต่าง ๆ ที่สังคมยอมรับ เด็กจะได้รับความรักก็ต่อเมื่อสามารถทำตามสิ่งที่ผู้ปกครองคาดหวังไว้ได้สำเร็จ การเลี้ยงดูแบบนี้จะทำให้เด็กเกิดความเครียดสูง ซึ่งอาจจะทำให้เด็กเป็นคนก้าวร้าวหรือเก็บตัว เด็กจะมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลน้อย

3.3 การให้ความอบอุ่นแก่เด็ก ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

3.3.1 การเลี้ยงดูแบบไม่เข้มงวดต่อเด็ก ผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก ตั้งกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมการประพฤติของเด็กละเล็กน้อย และไม่เข้มงวดต่อกฎเกณฑ์ เด็กได้รับความอบอุ่นและชอบสังคมกับบุคคลอื่น เด็กมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับบุคคล เช่น อาชีพธุรกิจ อาชีพบริการ และอาชีพแสดง เป็นต้น

3.3.2 การเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ผู้ปกครองให้ความรักความอบอุ่น ให้กำลังใจให้การสนับสนุนมีอิสระภาพและได้รับการตอบสนองความต้องการ ชอบสังคม และมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลมาก

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับอาชีพของบุคคลดังนี้คือ

1. แบบฉบับของการเลี้ยงดูเด็กมีอิทธิพลต่อการเลือกประเภทของอาชีพ
2. ความต้องการในระดับต่าง ๆ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากอิทธิพลของพันธุกรรมมีผลต่อระดับความสำเร็จในการประกอบอาชีพของบุคคล ความสำเร็จจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถและภูมิหลังทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล

3. ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพของทีเคอแมนและโอฮารา (Tiedeman and O' Hara's Theory of Vocational Development)

คมเพชร จักรตุกฤต (2521, หน้า 81 – 84 อ้างอิงจาก Tiedeman & O' Hara, 1963) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางอาชีพเป็นกระบวนการคิดที่มีผล ดังนั้นก่อนที่บุคคลจะเลือกวิชาเรียนหรือเลือกอาชีพจะต้องมีการสำรวจตนเองเสียก่อน เพื่อที่บุคคลจะได้มีการวิเคราะห์แยกแยะรายละเอียดเกี่ยวกับตนเอง ก่อตัวเป็นความคิดที่ใช้ในการเลือกอาชีพ และพัฒนาการทางอาชีพยังเป็นกระบวนการจัดระบบการลอกเลียนแบบการทำงาน โดยผ่านปฏิสัมพันธ์

ระหว่างบุคลิกภาพส่วนตัวกับสังคม และยังได้อธิบายพัฒนาการด้านบุคลิกภาพของบุคคลไว้ว่าเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลสร้างความแตกต่างและสร้างความกลมกลืนในสังคม สิ่งแรกที่เขาสนใจคือ วิธีทางที่บุคคลแต่ละได้แสดงออกถึงความเป็น เอกัตบุคคลออกมาหรืออาจอธิบายได้อีกลักษณะหนึ่งว่า บุคคลได้แสดงตัวออกมาอย่างแตกต่างจากบุคคล (defferenttiation) ประการที่สองสิ่งที่เขาสนใจคือ ความกลมกลืน (intergration) ซึ่งอาจหมายถึงวิธีการที่บุคคลปรับตัวเองให้เข้ากับบุคคลอื่นที่อยู่รอบตัวเขาด้วยเหตุนี้จะทำให้บุคคลเป็นที่ยอมรับว่า เป็นส่วนหนึ่งของสังคม

แนวความคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทีเคแมนโอฮาราคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและอาชีพ โดยถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาการเลือกอาชีพความคิดนี้เป็นไปในทำนองเดียวกับซูเปอร์ กล่าวคือ พัฒนาการทางอาชีพของบุคคลเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในระยะเวลาอันยาวนานของชีวิต ในด้านอาชีพของบุคคลแต่ละคนนั้นจะพบว่า ถ้าเขาไม่ถูกควบคุมพฤติกรรมมากเกินไป จะช่วยให้บุคคลมีความเหมาะสม กับรูปแบบของชีวิตกว้างขวางขึ้นในทฤษฎีของทีเคแมนและโอฮารานั้น ได้ใช้คำเอกลักษณ์แห่งตน (ego identity) เพื่ออ้างถึงคุณค่าส่วนบุคคล ค่านิยม และสัมพันธภาพที่แต่ละคนสร้างความกลมกลืนอย่างกว้างขวางในสังคมเอกลักษณ์แห่งตนก่อรูปร่างขึ้นมาจากการปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบสามประการคือ การก่อรูปร่างทางสรีระ ทางด้านจิตใจและสังคม หรือวัฒนธรรมย่อยในสังคมที่เขาอาศัยอยู่

จากทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพข้างต้นสรุปได้ว่า พัฒนาการทางอาชีพเป็นกระบวนการจักระบบลอกเลียนแบบการทำงานโดยผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพส่วนและสังคม บุคลิกภาพของบุคคลที่แสดงออกจะแสดงออกถึงความเป็นเอกัตบุคคล ซึ่งเรียกว่าเอกลักษณ์แห่งตน (ego identity)

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินซ์เบิร์ก (Ginzberg's Theory of Career Development)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 97 - 99 อ้างอิงจาก Cinzberg, 1951) ได้พัฒนาทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพจากทฤษฎีการเลือกอาชีพ โดยแบ่งกระบวนการของการตัดสินใจเลือกอาชีพเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ระยะของความเพ้อฝัน เป็นระยะที่เด็กมีอายุประมาณ 6-11 ปี ในระยะนี้เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความปรารถนา เด็กไม่สามารถที่จะประมาณความสามารถ โอกาสและขอบเขตต่าง ๆ ของความจริงได้ เด็ก ๆ จะเชื่อว่าเขาสามารถจะเป็นสิ่งที่เขาต้องการจะเป็นได้และความคิดเพ้อฝันของเขาจะไม่คงที่ จะแปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงหรือสภาพของความเป็นไปได้ ตลอดถึงความสามารถของตนเอง โดยเด็กคิดฝันเองว่าเมื่อโตขึ้นจะ

ประกอบอาชีพอะไรก็ได้ เช่น คิดจะเป็นแพทย์ ตำรวจ ทหาร พยาบาล เป็นต้น โดยอาจจะได้รับอิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือต่าง ๆ เป็นต้น

ระยะที่ 2 ระยะพิจารณาเลือกอาชีพ โดยยังไม่ตัดสินใจแน่นอน เป็นระยะที่อยู่ในช่วงตั้งแต่ 11 ปี ถึง 17 ปี ในระยะนี้เด็กจะพิจารณาเลือกอาชีพจากลักษณะของตนเอง เช่น จะนำความสามารถ ความสนใจ และค่านิยมของตนมาร่วมพิจารณาเลือกอาชีพ ในบางครั้งเด็กก็จะพิจารณาจากลักษณะอาชีพตามที่พบเห็น หรือตามที่ตนเข้าใจ แต่ยังไม่ได้พิจารณาองค์ประกอบ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ทั่วถึง ดังนั้นการเลือกอาชีพในระยะนี้จึงยังไม่แน่นอน ระยะที่ 2 นี้ จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ ได้ 4 ระยะคือ

1. ระยะความสนใจ อยู่ในช่วงอายุ 11 – 12 ปี ระยะนี้ความสนใจเป็นพื้นฐานสำคัญในการเลือกอาชีพ โดยเด็กจะไม่ได้คำนึงถึงความสามารถที่แท้จริงเพียงแต่ตระหนักว่าความสามารถเป็นสิ่งจำเป็นในการเลือกอาชีพด้วยเหมือนกัน

2. ระยะความสามารถ อยู่ในช่วงอายุ 13 – 14 ปี ระยะนี้เด็กได้คำนึงถึงความสามารถในการเลือกอาชีพ โดยเด็กพิจารณาว่า นอกจากความสนใจจะมีความสำคัญแล้ว ความสามารถก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนเลือกอาชีพ แต่ความรู้เรื่องความสามารถยังไม่สมบูรณ์ การเลือกอาชีพในระยะนี้จึงยังไม่มีมติตัดสินใจแน่นอน

3. ระยะค่านิยม อยู่ในช่วงอายุ 15 – 16 ปี ระยะนี้ค่านิยมเริ่มเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจในการเลือกอาชีพ และในระยะนี้เด็กจะให้ความสำคัญของค่านิยมเหนือกว่าความสนใจและความสามารถ

4. ระยะหวั่นไหวหวั่นต่อของการเลือกอาชีพ อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี ระยะนี้บุคคลได้นำความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมมาพิจารณาร่วมกันในการเลือกอาชีพ แต่องค์ประกอบหรือปัจจัยทางสภาพความเป็นจริงยังนำมาร่วมพิจารณาด้วยน้อยมาก ในระยะนี้มีการวางแผนเลือกอาชีพ แต่ยังไม่ได้มีการตัดสินใจที่แน่นอน ระยะนี้ยังอยู่ในขั้นทดลองเลือก แม้ว่าบุคคลนั้นจะตระหนักว่าการตัดสินใจ 6 ทฤษฎีการเตรียมตัวและใจของเขาในขณะนั้นจะมีผลต่ออนาคตของเขา

ระยะที่ 3 ระยะความเป็นจริง อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพตามสภาพความเป็นจริง โดยพิจารณาองค์ประกอบทางด้านอาชีพและองค์ประกอบส่วนบุคคลประกอบกัน เพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ และจะพิจารณาดตามสภาพความเป็นจริงระยะความเป็นจริงนี้จำแนกเป็น 3 ระยะย่อย ๆ คือ

1. ระยะสำรวจอาชีพ เป็นระยะสำรวจอาชีพและโอกาสในการเลือกอาชีพนั้น ๆ ว่าอาชีพใดเหมาะสมกับตนเอง โดยพยายามจะตัดสินใจเลือกให้ตรงกับความเป็นจริง

2. ระยะการรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ เป็นระยะที่บุคคลเริ่มตัดสินใจอย่างจริงจัง โดยมีการรอมชอมระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกอาชีพนั่น ๆ ซึ่งในระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพร้อมจะเลือกอาชีพภายหลังที่ได้ฝึกความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลือกอาชีพไว้พอสมควรแล้ว

3. ระยะที่ตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง ระยะนี้บุคคลตัดสินใจเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจง โดยพยายามกำหนดอาชีพต่าง ๆ ที่จะเลือกให้แคบเข้าเพื่อให้ได้อาชีพที่เฉพาะเจาะจงและเตรียมการที่จะดำเนินการตามที่ได้ตัดสินใจเลือกโดยการหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับอาชีพนั่น ๆ เพื่อเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจ

จากทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของกินซ์เบอร์สรุปได้ว่า การเลือกอาชีพของบุคคลเป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยพิจารณาเลือกอาชีพ ตามลักษณะของคนอื่นได้แก่ ความสามารถ ค่านิยมของคนและมีการสำรวจอาชีพประกอบการพิจารณาเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของตนเอง

3.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's Theory of career Development)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2529, หน้า 104-107 อ้างอิงจาก Super, 1957) ได้ศึกษาแบบแผนหรือแบบฉบับของอาชีพเป็นระยะยาวถึง 20 ปี และได้เสนอขั้นพัฒนาการทางอาชีพเป็น 5 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเจริญเติบโตอยู่ในช่วงตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 14 ปี เป็นขั้นของการพัฒนาความรู้สึกรู้จักคิดที่มีต่อตนเองหรืออัตมโนทัศน์ โดยเริ่มพัฒนาจากการถือตนตามแบบบุคคลสำหรับครอบครัวหรือในโรงเรียนในช่วงแรกของขั้นการเจริญเติบโตนี้เด็กจะมีความต้องการและความเพ้อฝันมาก ส่วนความสนใจและความสามารถจะมีความสำคัญมากขึ้นเมื่อเด็กได้มีส่วนร่วมในสังคมเพิ่มขึ้นและมีโอกาสได้ทดสอบในสภาพความเป็นจริงมากขึ้น ทั้งนี้จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ 4 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ระยะที่เด็กยังไม่สนใจเลือกอาชีพระยะนี้เด็กจะมีอายุช่วง 3 ปีแรกของชีวิต

ระยะที่ 2 ระยะเพ้อฝันเป็นระยะที่เด็กมีอายุช่วงระหว่าง 4-10 ปี เป็นระยะที่เด็กจะคิดถึงเรื่องอาชีพเป็นลักษณะเพ้อฝัน และอาจจะมีการเล่นหรือการแสดงบทบาทตามความเพ้อฝัน

ระยะที่ 3 ระยะความสนใจเป็นระยะที่เด็กมีอายุช่วง 11 - 12 ปี ระยะนี้ เด็กจะพิจารณาอาชีพตามความสนใจของตนเอง โดยจะใช้ความชอบและความสนใจเป็นหลักในการตัดสินใจเลือกอาชีพและกิจกรรม

ระยะที่ 4 ระยะความสามารถ เป็นระยะที่เด็กมีอายุช่วง 13 – 14 ปี ระยะนี้เด็กพิจารณาอาชีพ โดยคำนึงถึงความสามารถของตนเองพร้อมทั้งคำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ ของคนและมีความต้องการอยากจะทำอะไรหรือต้องการฝึกงานเกี่ยวกับอาชีพนั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นการสำรวจ ขั้นนี้บุคคลมีอายุระหว่าง 15 – 24 ปี เป็นขั้นของการสำรวจตนเองสำรวจอาชีพขณะอยู่โรงเรียน โดยการสำรวจจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือจากงานอดิเรก หรือจากการทำงานพิเศษ และทดลองสวมบทบาทงานหรืออาชีพนั้น ๆ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มแสวงหาประสบการณ์จากการทำงาน และจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับขั้นนี้ การสำรวจนี้แบ่งเป็นระยะย่อย 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มพิจารณาและทดลองเลือกอาชีพแต่ยังไม่ตัดสินใจแน่นอนอยู่ในช่วงอายุ 15–17 ปี โดยบุคคลจะพิจารณาอาชีพตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ค่านิยม และโอกาสในการได้งานทำสำหรับในระยะนี้จะมีการทดลองเลือกปฏิบัติ ฝึกปรายการทำงานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ประสบการณ์อื่น ๆ

ระยะที่ 2 ระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการพัฒนาการด้านอาชีพหรือระยะอายุ 18 – 21 ปี ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลพิจารณาเลือกอาชีพจากสภาพความเป็นจริงมากขึ้น โดยพิจารณาจากลักษณะของตนเอง ลักษณะของงานอาชีพ และโอกาสที่จะได้งานทำ เป็นระยะที่บุคคลเตรียมตัวเข้าสู่โลกของงาน เตรียมตัวให้พร้อมในการทำงาน

ระยะที่ 3 ระยะทดลองปฏิบัติอยู่ในช่วง 22 – 24 ปี เป็นระยะที่บุคคลได้ตัดสินใจเลือกอาชีพ และเริ่มทดลองปฏิบัติงานหรือทำงานในอาชีพที่เลือกนั้น ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างหลักฐาน เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มประกอบอาชีพที่ถาวรอยู่ในช่วงอายุ 25 – 44 ปี เป็นขั้นที่บุคคลได้ค้นพบงานที่เหมาะสมมีความตั้งใจ และความพยายามในการทำงาน เพื่อจะได้ยึดเป็นอาชีพที่ถาวร แต่ในระยะต้น ๆ ของขั้นสร้างฐานนี้อาจมีการทดลองงาน และเปลี่ยนงานอยู่บ้าง แต่บางคนก็อาจจะไม่มีการทดลองงานหรือเปลี่ยนงาน สำหรับขั้นนี้แบ่งเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะทดลองปฏิบัติงาน อยู่ในช่วงอายุ 25 – 30 ปี ระยะนี้เป็นระยะที่บุคคลประกอบอาชีพที่ได้เลือกสรรแล้ว แต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงอีกหนึ่งหรือหลายครั้ง จึงจะพบงานที่ยึดเป็นอาชีพที่ถาวรเลยไม่มีการเปลี่ยนงาน

ระยะที่ 2 ระยะสร้างความมั่นคงในอาชีพ อยู่ในช่วงอายุ 31 – 44 ปี ระยะนี้บุคคลจะเริ่มทำงานตามแผนอาชีพที่กระจัดจาง เพื่อสร้างงานให้มีความมั่นคง และพัฒนางานให้ก้าวหน้า

ขั้นที่ 4 ขั้นคงไว้ซึ่งความมั่นคงในอาชีพ หรือขั้นของชีวิตที่มั่นคง อยู่ในช่วงอายุ 45 – 64 ปี เป็นขั้นที่บุคคลมีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ โดยจะดำเนินการประกอบอาชีพที่เลือกแล้ว และสร้างความก้าวหน้า ความมั่นคงในการประกอบอาชีพนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นการเสื่อมถอย เป็นขั้นที่บุคคลมีอายุ 65 ปีขึ้นไป ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ เริ่มมีความเสื่อมถอยทั้งพลังปัญญา และพลังร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทั้งพลังของงาน และหยุดงานนั้นไปในที่สุด หรืออาจมีกิจกรรมอื่นหรืองานครึ่งเวลา หรืองานอดิเรก ทดแทนงานอาชีพเดิม สำหรับขั้นนี้จำแนกเป็นระยะย่อย ๆ 2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ระยะลดการทำงาน อยู่ในช่วงอายุ 65 – 70 ปี เป็นช่วงที่บุคคลเริ่มลดประสิทธิภาพการทำงานในอาชีพของตน การทำงานของคนในช่วงนี้จะช้าลงบางคนมีการเปลี่ยนหน้าที่การงาน ลักษณะงานหรืออาจจะทำงานเป็นบางเวลา

ระยะที่ 2 ระยะเลิกประกอบอาชีพโดยสิ้นเชิง แต่บางคนอาจจะทำงานไปเรื่อย ๆ จนสิ้นอายุขัย

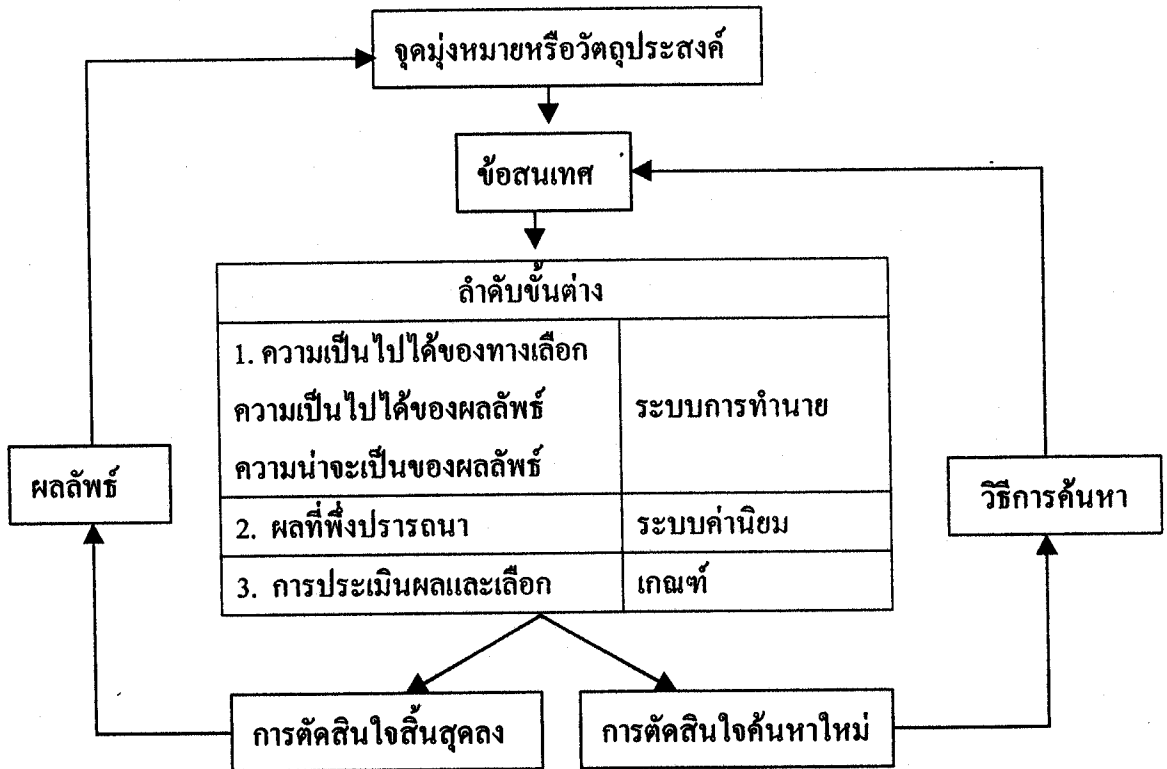
จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ดังนี้ การพิจารณาการเลือกอาชีพของบุคคลจะมีการเลือกอาชีพโดยมีการสำรวจตนเอง สำรวจอาชีพและนำความสนใจความสามารถ คำนึงร่วมในการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพ

4. ทฤษฎีการตัดสินใจของเกอแลต (Decision Making Theory)

อรอนงค์ ธัญญะวัน (2539, หน้า 71 – 72 อ้างอิงจาก Gelatt, 1974, หน้า 65) เป็นทฤษฎีที่แสดงถึงวงจรกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ

วงจรกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพเริ่มมีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ เมื่อบุคคลต้องการตัดสินใจ เขาจะต้องการข้อสนเทศ มีการรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เป็นวัตถุประสงค์ของการตัดสินใจ ตัวอย่างเช่น ถ้าเขาจะพยายามที่จะตัดสินใจเข้าเรียนโปรแกรมช่างกล เขาต้องการข้อสนเทศเกี่ยวกับความถนัดเชิงช่าง ความสนใจ ความสามารถของเขา และคำอธิบายเกี่ยวกับโปรแกรมช่าง ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เป็นศูนย์กลางของกระบวนการ เมื่อมีข้อสนเทศแล้วบุคคลจะพิจารณาข้อมูลที่ได้และนำมาใช้ประยุกต์กับการเลือก ตัวอย่างเช่น สมศักดิ์กำลังพิจารณาว่าจะเลือกเรียนวิทยาศาสตร์หรือวิศวกรรมเขาต้องการทราบความต้องการของสองโปรแกรมนี้อยู่โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากมหาวิทยาลัย เปรียบเทียบความเป็นไปได้ของทางเลือก ความเป็นไปได้ และความน่าจะเป็นของผลที่จะได้รับ ด้วยการพิจารณา สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน คะแนนจากแบบทดสอบและองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เงินทุน และเกณฑ์ที่จะได้รับเข้ามหาวิทยาลัย ในช่วงนี้จะเกิดความลำบากแก่บุคคลได้ ถ้าเขามีความรู้เกี่ยวกับอาชีพ หรือโอกาสในการศึกษาน้อยการทำนายผลอาจ

จะทำนายในทางดีมากเสียมาก หรือแม่นยำ ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของประสบการณ์อดีตที่เคยทำนายความเข้าใจตนเองและระดับของความปรารถนา การทำนายจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับ 2 ประการคือ ข้อมูลที่รวบรวมมาได้และน้ำหนักในการคาดคะเนอย่างเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

ภาพที่ 1 วงจรกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ

ขั้นต่อไปเป็นระบบค่านิยม บุคคลจะพิจารณาถึงผลที่พึงปรารถนา เขาจะเปรียบเทียบผลที่ได้รับกับลำดับกับลำดับขั้นของค่านิยม ตัวอย่าง เช่น เขาเลือกเรียนวิชานี้ เพราะต้องการเงินเดือนมาก หรือคาดว่าเขาสามารถเรียนจบได้รับปริญญาในสาขานี้ได้หรืออาจได้มีโอกาสศึกษาต่อ เขาจะต้องตั้งคำถามว่าอะไรเป็นค่านิยมสูงสุดสำหรับเขา เพื่อการตัดสินใจเลือก

ขั้นสุดท้ายเป็นการประเมินผลและการเลือกตัดสินใจ ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจได้ในครั้งนั้น โดยได้ผลลัพธ์ที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของข้อมูล หรือการตัดสินใจที่จะสำรวจต่อไป โดยวางแผนสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่ เพื่อการตัดสินใจครั้งต่อไป กระบวนการในการตัดสินใจเลือกอาชีพสรุปเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

160096

๑
๓๗๑.๔๔
๗/๑/๖๖
๑๑

1. บุคคลต้องการตัดสินใจ (purpose) เมื่อมีทางเลือกอย่างน้อย 2 ทาง
2. รวบรวมข้อมูลแต่ละทางเลือก (information)
3. ค้นหาความเป็นไปได้ทั้งหมดของกิจกรรม (possibilities)
4. ตรวจสอบลำดับความเป็นไปได้ในแต่ละทางเลือก (results possible)
5. ทำนายความน่าจะเป็นของแต่ละลำดับ (result probable)
6. ประเมินความต้องการของบุคคลในแต่ละลำดับ (values)
7. ประเมินความเหมาะสมและเลือกตัดสินใจ (evaluation)
8. มีการตัดสินใจ (decision) ซึ่งอาจเป็น
 - 8.1 การตัดสินใจสิ้นสุดลง (terminal)
 - 8.2 มีการค้นหาข้อสนเทศใหม่ (investigatory)

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อบุคคลต้องการเลือกอาชีพเขาจะต้องการข้อสนเทศ มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นว่าทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นมีความหมายสำคัญมากต่อผู้วิจัย เพราะการที่จะสร้างโปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่ดีนั้นต้องรู้ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพหลาย ๆ ทฤษฎีออกพอด (Hoppok, 1976) มีความเห็นว่าทฤษฎีการเลือกอาชีพและทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพแต่ละทฤษฎีไม่สามารถที่จะอธิบายพฤติกรรมการเลือกอาชีพหรือพัฒนาการด้านอาชีพของบุคคลได้ทุกคน เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎีมาผสมผสานกันในการสร้างโปรแกรมการแนะแนวอาชีพเพื่อลดปัญหาการเลือกอาชีพของนักเรียน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพ

5.1 งานวิจัยในประเทศไทย ปานทิพย์ ไสภานิต (2531, หน้า 175 – 176) ได้ศึกษานุคลิกภาพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานครผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจอาชีพประเภทการช่างฝีมือ และงานกลางแจ้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำมีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์และเทคนิคแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่มีผู้ปกครองมีอาชีพรับราชการ รับจ้าง และค้าขายมีบุคลิกภาพของบุคคลที่สนใจอาชีพประเภทงานวิทยาศาสตร์และเทคนิคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พุดตาล ศรีเมฆ (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากคือ ความถนัด ความสนใจ ความต้องการ ความก้าวหน้าในอาชีพ และความมั่นคงทางอาชีพ ปัจจัยบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญปานกลางคือ ครู-อาจารย์ บิดา มารดา และญาติพี่น้อง และปัจจัยข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญปานกลางคือ หนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์และหอกระจายข่าว

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ การเลือกอาชีพของนักเรียนกับอาชีพและระดับการศึกษาของบิดา มารดาไม่มีความสัมพันธ์กัน การเลือกอาชีพของนักเรียนกับรายได้ของบิดา มารดา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเลือกอาชีพของนักเรียนกับปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเลือกอาชีพของนักเรียนกับปัจจัยบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการเลือกอาชีพของนักเรียนกับปัจจัยข้อมูลข่าวสารไม่มีความสัมพันธ์กัน

แก้วตา สถิตย์พรหม (2541, หน้า 9) ศึกษาความสนใจในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2538 ในเขตการศึกษา 12 ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสนใจในอาชีพกลุ่มคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ กลุ่มเกษตรกรรม กลุ่มบริการงานเสมียนเป็นอันดับ 1 2 3
2. ความสนใจในการเลือกอาชีพกับสภาพทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ความสนใจในการเลือกอาชีพกับความทันสมัยมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
4. ความสนใจในการเลือกอาชีพกับค่านิยมในการเลือกอาชีพมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ เดตัน (Deton, 1988, p. 69) ได้ศึกษาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า เพศ เชื้อชาติ คะแนนเฉลี่ยและขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียน

แบงเลย์ (Bangley, 1992, pp. 2520 - A) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลของการประเมินตนเองและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่ไม่สามารถตัดสินใจเลือกอาชีพได้ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มการประเมินตนเองและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพมีการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการให้คำปรึกษาด้านอาชีพเพียงอย่างเดียว

เดอร์ (Derr, 1997, pp. 1402 - A) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเลือกอาชีพ ของนักเรียนเกรด 11 ที่อยู่ในมลรัฐออเรกอน ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ การได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความสนใจในอาชีพ ค่านิยมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเลือกอาชีพ

เอกสารเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพ

1. ความหมายของการแนะแนวอาชีพ

สวัศดี สุวรรณอักษร (2526, หน้า 51) ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพไว้ดังนี้ การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการหนึ่งในการ

1. ช่วยให้ผู้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้งทุกด้านคือ สติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และอุปนิสัยใจคอว่าเหมาะกับงานหรืออาชีพใด
2. ช่วยให้ผู้บุคคลรู้จักและเข้าใจโลกของงานอาชีพต่าง ๆ และองค์ประกอบของงาน เช่น ลักษณะของงานอาชีพ คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ เงินเดือนหรือรายได้ ความมั่นคงในงาน โอกาสก้าวหน้าในงาน สภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของตลาดแรงงานในอนาคตสำหรับงานอาชีพต่าง ๆ
3. ช่วยให้ผู้บุคคลรู้จักเลือกและตัดสินใจเลือกงานอาชีพอย่างฉลาด ถูกต้อง เหมาะสม กับอัธภาพ
4. ช่วยให้ผู้บุคคลรู้จักตัดสินใจเลือกอย่างฉลาดในการเข้ารับการศึกษาและฝึกอบรมในวิชาชีพต่างๆ
5. ช่วยให้ผู้บุคคลได้มีโอกาสพัฒนาบุคคลิกลักษณะของตนให้เหมาะสมกับงานอาชีพ เช่น ความอดทน ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียรความตรงต่อเวลา ความร่วมมือในการทำงาน และอื่น ๆ ช่วยให้ผู้บุคคลได้มีโอกาสสัมผัสกับงานอาชีพต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับวัย
6. ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถปรับคนให้เข้ากับอาชีพจนประสบผลสำเร็จและมีความสุขในอาชีพของตน

นวลศรี เปาโรหิตย์ (2528, หน้า 9-11) มีความเห็นว่า ความหมายของการแนะแนว อาชีพควรจะเปลี่ยน ทั้งนี้เพราะความหมายของคำว่า “อาชีพ” นั้นเปลี่ยนแปลงไป เดิมคำว่า “อาชีพ” นั้นมีความหมายเพียงงานที่บุคคลทำหลังจากเรียนสำเร็จแล้วเท่านั้น แต่ในปัจจุบันความหมายคำว่าอาชีพ รวมเอาความหมายของชีวิตบุคคลทั้งชีวิต จัดเป็นวิธีการดำเนินชีวิตอย่างหนึ่ง (life style) เป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการทางชีวิตที่ไม่สามารถแยกออกจากพัฒนาการด้านอื่น ๆ ได้ การมองอาชีพในลักษณะของการพัฒนาการชีวิตนี้ (career development) เกิดมาควบคู่กับ

พัฒนาการชีวิตเปลี่ยนไปตามสิ่งแวดล้อมในทุกช่วงของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ จนถึงวัยชรา ซึ่งบุคคลจะต้องเปลี่ยนงานเปลี่ยนอาชีพ มีการตัดสินใจหลายครั้ง การแนะแนวอาชีพ ในความหมายปัจจุบันจึงเป็นงานที่ครอบคลุมและกว้างไกลไปทุกช่วงของชีวิตมนุษย์ไม่เฉพาะแต่ในวัยที่อยู่ในสถาบันการศึกษาเท่านั้น

ศรีนยา ประใจ (2538, หน้า 9 อ้างอิงจาก Myers, 1941, p. 4) กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพเป็นการให้ความช่วยเหลือบุคคลในการให้ข่าวสารข้อมูลประสบการณ์และคำแนะนำเกี่ยวกับการเลือกอาชีพซึ่งจะช่วยให้แต่ละบุคคลสามารถเลือกอาชีพสำหรับตนเองได้

สมาคมแนะแนวอาชีพแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Vocational Guidance Association cited in J.O. Crites, 1971, p. 21) การแนะแนวอาชีพคือ กระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้มีความสามารถในการเลือกอาชีพ การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพและให้มีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพในประเทศไทย

โฮ แร็ช อิงลิช และเอวา แชนป์เนย์ อิงลิช (Horace B. English & Eva Champney English, 1970, p. 586) ได้ให้คำจำกัดความการแนะแนวอาชีพว่า เป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพ

เจ โอ ไครท์ (J.O. Crites Cited in Her & Crammar, 1972, p. 4) ได้ให้ความหมายของการแนะแนวอาชีพว่า การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการช่วยเหลือบุคคลในการเลือกอาชีพและปรับตัวในการประกอบอาชีพ

ซูเปอร์ (Super, 1973, p. 3) กล่าวว่า การแนะแนวอาชีพคือกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักตนเองและได้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ เพื่อจะได้ตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมและประสบผลสำเร็จในการเลือกอาชีพนั้น สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและประเทศชาติได้

จากความหมายของการแนะแนวอาชีพที่ได้กล่าวมาทั้งหมด ช่อมแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของอาชีพ และพัฒนาการแนะแนวอันเนื่องจากการพัฒนาของอาชีพเมื่อประมาณ ค.ศ. 1900 ซึ่งเป็นระยะเวลาแห่งการแนะแนวอาชีพได้เริ่ม ในสมัยนั้นอาชีพของมนุษย์ยังไม่มีมากนัก เป็นอาชีพที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก การแนะแนวอาชีพในสมัยนั้นของ แฟรงค์ พาร์สัน (Frank Parsons) จึงมุ่งช่วยเหลือบุคคลให้ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตนเองเท่านั้น เมื่อวิทยาการในด้านต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรม การเกษตร การพาณิชย์ได้รับการพัฒนาให้เจริญขึ้นจึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอาชีพ ความเจริญทางด้านวิทยาการและการพัฒนาด้านต่าง ๆ ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอาชีพอีกมากมาย เช่น อาชีพที่ใช้แรงงานคนหรือแรงงานสัตว์ก็ถูกแทนที่โดยเครื่องมือเครื่องจักรต่าง ๆ อาชีพเป็นจำนวนมากต้องหมดไปเพราะความถนัดสมัยเมื่อมนุษย์ได้นำเอาเครื่องจักรและเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการ

เปลี่ยนแปลงและการเพิ่มจำนวนของอาชีพมีผลให้บุคคลต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพมากขึ้นการแนะแนวอาชีพจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการช่วยเหลือบุคคลให้สามารถเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองเป็นการแนะแนวเพื่อให้บุคคลมีทักษะในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพตลอดจนการพัฒนาตนเองให้มีความเจริญในการประกอบอาชีพ ทักษะที่เกี่ยวกับอาชีวดังกล่าว ได้แก่ทักษะในการวิเคราะห์ตนเอง ทักษะในการแสวงหาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านอาชีพ ทักษะในการเลือก การตัดสินใจ และการเตรียมตัวประกอบอาชีพเป็นต้นเนื่องจากสังคมได้เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอาชีพในสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย กระบวนการแนะแนวอาชีพจึงต้องเปลี่ยนแปลงไป ความหมายของการแนะแนวอาชีพก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไปอีก

2. วัตถุประสงค์ของการแนะแนวอาชีพ

หน่วยศึกษานิเทศก์ (ม.ป.ป., หน้า 29) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแนะแนวอาชีพไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บุคคลได้สำรวจ และยอมรับสภาพความเป็นจริงเกี่ยวกับความสามารถเฉพาะอย่างของตนเอง เป็นต้นว่า สถิติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ทักษะ และอุปนิสัยใจคอ
2. ช่วยให้ผู้ข้อมูลและข้อสนเทศต่าง ๆ ทางด้านอาชีพ
3. ช่วยส่งเสริมให้ผู้บุคคลรู้จักวางแผนเป้าหมายในการเลือกศึกษาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ ตลอดจนพยายามที่จะไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้
4. ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถวิเคราะห์ข้อมูลและตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับงานอาชีพได้ด้วยตนเอง เช่น การเลือกอาชีพ การเปลี่ยนอาชีพ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพของงาน และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
5. ช่วยให้ผู้บุคคลได้มีโอกาสศึกษาหรือฝึกทักษะทางอาชีพ หรือได้สัมผัสกับงานอาชีพต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดทักษะและความสามารถในการออกไปประกอบอาชีพได้
6. ช่วยให้ผู้บุคคลได้รับผลสำเร็จและมีความก้าวหน้าในการศึกษาวิชาชีพ และการประกอบอาชีพ

พรรณรัตน์ พลอยเลื่อมแสง (2535, หน้า 68) ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของอาชีพออกเป็น 5 ประการดังต่อไปนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ให้ผู้บุคคลมีความสามารถที่จะตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพในการเลือกอาชีพหรือเปลี่ยนทิศทางการเลือกอาชีพ
2. เพื่อเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อมของงานอาชีพทุกชนิด งานอาชีพบางชนิดอาจจะมีคนรู้เพียงผิวเผิน และมีการประเมินงานอาชีพเหล่านี้สูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง

ก็ได้ การเรียนรู้ถึงข้อเท็จจริงและสิ่งแวดล้อมของโลกรงานอาชีพมากขึ้น จะช่วยให้มีการเสริมสร้างทัศนคติและสิ่งแวดล้อมของงานอาชีพเหล่านี้ได้

3. เพื่อให้มีความสามารถในการเข้าใจในงานอาชีพ พัฒนาการทางอาชีพ และสร้างทัศนคติที่จำเป็นในการเข้าสู่งานอาชีพ รวมทั้งประสบความสำเร็จในงานนั้น ๆ นั่นก็คือการรู้จักแหล่งข้อมูลทางอาชีพ รู้จักประเมินข้อมูลอาชีพในด้านลักษณะของงานในแต่ละอาชีพ คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพนั้น ๆ การศึกษารายละเอียดของอาชีพนั้น ๆ เพื่อสร้างทักษะที่ตนเองยังขาดอยู่หากประสงค์จะเข้าสู่อาชีพนั้นรวมทั้งในด้านรายได้ ความก้าวหน้า ความต้องการของตลาดแรงงาน และความมั่นคงในอาชีพนั้น

4. เพื่อให้มีความเข้าใจตนเอง สร้างเป้าหมายทางอาชีพให้สอดคล้องกับความสามารถ ความต้องการและโอกาสทางอาชีพ อาชีพศึกษาจะช่วยให้คุณที่อยู่ในระบบการศึกษาทุกระดับได้มีความเข้าใจ และรู้จักสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ นอกเหนือไปจากองค์ประกอบทางด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อม

5. เพื่อให้มีความสามารถในการสร้างทางเลือกอาชีพให้แก่ตนเอง โดยคำนึงถึงพัฒนาการส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกของอาชีพนั้น ๆ ซึ่งได้แก่ความสามารถในการเลือกอาชีพสำหรับตนเอง การรู้จักเตรียมตัวในการสมัครงาน และการฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ

พอสรุปได้ว่า อาชีพศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลที่อยู่ในระบบการศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพ รู้แหล่งข้อมูลทางอาชีพ ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ และสามารถสร้างทางเลือกอาชีพให้แก่ตนเองจนกระทั่งสามารถวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์งานอาชีพและเลือกอาชีพได้เหมาะสม

3. หลักสำคัญของการแนะแนวอาชีพ

การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยเหลือให้บุคคลมีความสามารถในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตน ตลอดจนช่วยเหลือเตรียมบุคคลเพื่อประกอบอาชีพและช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาอาชีพของตน (อรอนงค์ รัชญะวัน, 2539, หน้า 14 – 15) โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

1. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเกิดขึ้นในระยะยาว ค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้นควรจะเริ่มการแนะแนวอาชีพตั้งแต่เด็กอยู่ในวัยระดับประถมศึกษาและจนกระทั่งถึงอุดมศึกษา โดยที่แต่ละระดับนั้นจะต้องแนะแนวอาชีพโดยคำนึงถึงวัยและความพร้อมของเด็ก

2. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยข้อมูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน อาชีพ สถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศ และค่านิยมของสังคม การพัฒนาตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

3. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องการความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนความร่วมมือของชุมชนในท้องถิ่นที่สถานศึกษานั้นตั้งอยู่

4. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่มุ่งให้บุคคลตัดสินใจด้วยตัวเองโดยยึดถือหลักในเรื่องของการให้บุคคลเป็นผู้กำหนดชีวิตของตน

5. การแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือบุคคลอย่างเป็นระบบต่อเนื่องกัน ช่วยให้บุคคลรู้จักตัวเอง รู้จักข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวาง ช่วยให้ตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยให้มีโอกาสศึกษาฝึกอบรบ สัมผัสเกี่ยวกับงานอาชีพต่างๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดทักษะความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้และช่วยให้มีการศึกษาฝึกอบรบเพิ่มเติมหลังจากมีงานทำและจัดให้มีการติดตามผลและประเมินผลเพื่อปรับปรุงแก้ไข

4. การจัดบริการแนะแนวอาชีพและอาชีพศึกษา

4.1 การจัดบริการแนะแนวอาชีพ ในการจัดบริการแนะแนวอาชีพนั้น พล แสงสว่าง (2529, หน้า 37) ควรดำเนินการดังนี้

1. การดำเนินการแนะแนวอาชีพต้องมีขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ตนเอง การทดสอบ การให้คำปรึกษา การให้ข้อมูลต่างๆ การทดลองงาน การติดตามผล การประเมินผล และการวิจัยเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

2. การดำเนินงานแนะแนวอาชีพต้องใช้กิจกรรมเป็นสื่อเพราะจะทำให้น่าสนใจและเป็นรูปธรรมมากกว่าการชี้แจงบรรยายธรรมดา

3. ต้องมีการเสริมหาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งต้องเริ่มทำตั้งแต่ยังเล็ก ๆ เพื่อเป็นการสร้างนิสัยที่ดี ควรให้เด็กหาข้อมูลด้วยตนเองดีกว่าครูป้อนให้เด็ก

4. ข้อเท็จจริงของการแนะแนวอาชีพที่สำคัญประการหนึ่ง คือขอบเขตของความสามารถของบุคคลมีความยืดหยุ่น ซึ่งทำให้บุคคลหนึ่งๆ ประกอบอาชีพได้หลายอาชีพในกลุ่มเดียวกันที่ต้องใช้ความสามารถใกล้เคียงกันหรือระดับเดียวกัน

5. การจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพนั้น ต้องทำให้สอดคล้องกับอาชีพ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศของประเทศ

อาภา ถนัดช่วง (2528, หน้า 14) กล่าวว่า ในการพัฒนาการแนะแนวอาชีพให้ได้ผลนั้น จำเป็นต้องดำเนินการดังนี้

1. ควรมีเครื่องมือ เช่น แบบทดสอบความถนัด ความสนใจ ความสามารถและบุคลิกภาพครบชุด และเชื่อถือได้ เพื่อช่วยให้นักเรียนรู้จักตนเองรอบด้านอย่างถูกต้อง

2. ควรมีระบบข้อมูลการให้ข่าวสารทางอาชีพ และความต้องการของตลาดแรงงาน อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเอกสารสิ่งพิมพ์ โปสเตอร์ สไลด์ วีดิโอเทป คอมพิวเตอร์ หรือการจัดรายการบรรยาย จัดนิทรรศการทางอาชีพ การให้เด็กได้พบปะสัมภาษณ์บุคคลเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกระตุ้นความสนใจ สร้างทัศนคติหรือค่านิยมที่ดีและได้ข้อมูลที่ต้องการ สำหรับรับการพิจารณาตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับคนต่อไป

3. ควรมีระบบการให้คำปรึกษาทางอาชีพ เพื่อช่วยให้เด็กสามารถตัดสินใจได้

4. ควรมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองเรียน ฝึกงาน หรือหาประสบการณ์ทางอาชีพ ซึ่งเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนที่ยืดหยุ่นและส่งเสริมด้านอาชีพของนักเรียนตลอดจนความร่วมมือจากสถานประกอบการหรือแหล่งประกอบอาชีพอิสระต่าง ๆ

5. ควรมีการจัดบริการทางานพิเศษในขณะที่นักเรียนกำลังศึกษา และงานที่นักเรียนไปประกอบอาชีพหลังจากการจบการศึกษา รวมทั้งติดต่อแหล่งเงินทุนเพื่อให้นักเรียนกู้ยืมไปประกอบอาชีพส่วนตัว

6. ควรมีระบบติดตามผล ขณะที่นักเรียนกำลังศึกษาและฝึกงานในสถานศึกษาและหลังจากที่นักเรียนจบการศึกษาไปแล้วว่าได้ผลอย่างไรควรปรับปรุงด้านใดบ้าง

พอสรุปได้ว่าการแนะแนวอาชีพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสม รวมทั้งการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ฉะนั้นการแนะแนวอาชีพที่ได้ผลนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพด้วย

5. การแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อรอนงค์ ธัญญะวัน (2539, หน้า 21 – 24) การแนะแนวอาชีพในระดับมัธยม ศึกษามีความแตกต่างจากการแนะแนวอาชีพในระดับประถมศึกษาเนื่องจากลักษณะของเด็กต่างกัน สำหรับเด็กระดับมัธยมศึกษาที่มีลักษณะแตกต่างกันระหว่างเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งอายุระหว่าง 13 - 15 ปี กับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งอายุระหว่าง 16 – 18 ปี

ในฐานะที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่มีผลต่อปัญหาการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงมุ่งศึกษาการแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 16 – 18 ปี

5.1 ลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงที่มีอายุ 16 – 18 ปี ในวัยนี้นักเรียนจะมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นในเรื่องต่าง ๆ จะสามารถควบคุมอารมณ์ มีความรับผิดชอบในการวางแผนโครงการในอนาคตและการกระทำต่าง ๆ สามารถพิจารณาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น และวัยนี้เป็นวัยที่เด็กเลือกศึกษาคอน

ระดับอุดมศึกษา หรือการประกอบอาชีพนักเรียนวัยนี้เป็นวัยที่เด็กจะพัฒนาในการทำงานตลอดจนพัฒนาความสนใจในอาชีพเฉพาะเจาะจง

5.2 จุดประสงค์ของการแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ช่วยให้นักเรียนมีเกิดความสนใจในอาชีพที่เฉพาะเจาะจงและตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนการอาชีพช่วยให้นักเรียนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพที่ต้องการเลือกให้ละเอียดขึ้น
2. ช่วยให้สามารถวางแผนการประกอบอาชีพได้ตามที่มุ่งหวัง
3. ช่วยให้นักเรียนดำเนินตามขั้นตอนเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายในการประกอบอาชีพวางไว้เป็นต้นว่าสามารถเลือกวิชาเรียน และวางแผนการศึกษาต่อได้อย่างเหมาะสม
4. ช่วยเหลือนักเรียนในการจัดหางานสำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อ

5.3 กิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษา กิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับมัศึกษานั้นครอบคลุมทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นในช่วงเวลาแนะแนวและกิจกรรมที่จัดนอกห้องเรียน นอกจากนั้น มีบริการให้คำปรึกษาด้านอาชีพสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือในการวางแผนการการศึกษาหรือประกอบอาชีพกิจกรรมต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนสำรวจตนเอง โรงเรียนและนักแนะแนวควรจัดสภาพการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่จะได้มีโอกาสสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง นักเรียนอาจสำรวจตนเองได้ดังต่อไปนี้

- 1.1 สำรวจตนเองในวิชาตามหลักสูตร
- 1.2 สำรวจตนเองจากประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 1.3 สำรวจตนเองจากประสบการณ์ที่ได้จากการทำงาน
- 1.4 สำรวจตนเองโดยใช้แบบสอบถาม

2. การให้ข้อมูลด้านการศึกษาและอาชีพ ซึ่งจัดให้ข้อมูลแก่นักเรียนเป็นกลุ่มได้ดังต่อไปนี้

2.1 การชี้แจงให้เห็นคุณค่าของวิชาที่เรียนและความสัมพันธ์ของวิชาต่าง ๆ จัดสถาอาชีพ

- 2.2 การเยี่ยมชมสถานที่ประกอบอาชีพ
- 2.3 การประชุมแก้ปัญหาด้านอาชีพจากกรณีตัวอย่าง
- 2.4 การติดตามศิษย์เก่า
- 2.6 การให้ข้อมูลด้านอาชีพในช่วงเวลาแนะแนวหรือชั่วโมงกิจกรรมสำรวจ
- 2.7 การค้นคว้าข้อมูลด้านอาชีพ การสำรวจอาชีพในสังคม

- 2.8 การจัดอภิปรายเกี่ยวกับอาชีพ
- 2.9 การสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ
- 2.10 การแสดงบทบาทสมมติ
- 2.11 การจัดฉายภาพยนตร์หรือภาพนิ่ง
- 2.12 การจัดรายการวิทยุหรือโทรทัศน์
- 2.13 การทำสมุดภาพเกี่ยวกับอาชีพ
- 2.14 การจัดตั้งชมรมอาชีพ
- 2.15 การสอดแทรกข้อมูลด้านอาชีพในวิชาต่างๆ

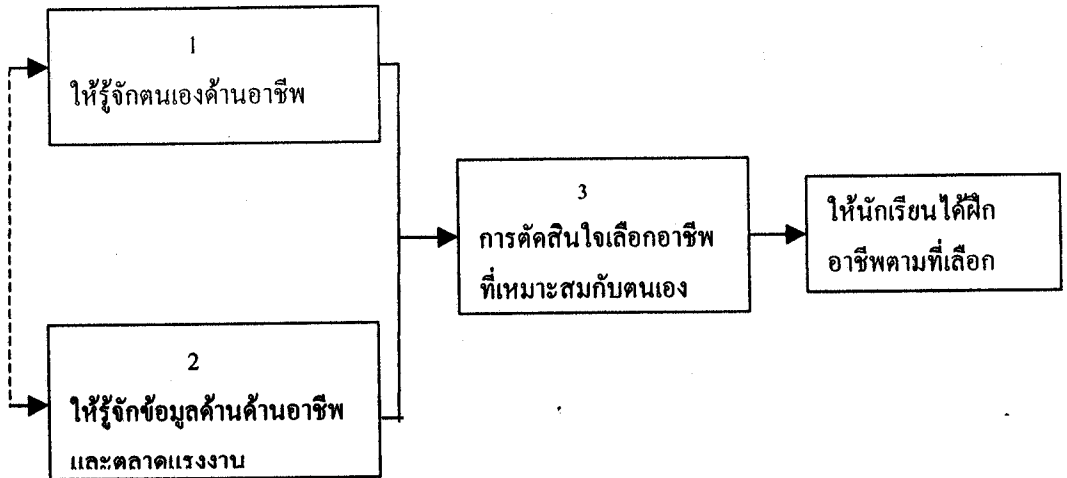
3. การให้คำปรึกษาด้านอาชีพซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้มารับบริการตระหนักถึงความต้องการและค่านิยมของตนเองเพื่อจะพิจารณาว่าความต้องการและค่านิยมนั้นมีอิทธิพลต่อจุดหมายในการเลือกอาชีพของผู้รับบริการอย่างไร มีขั้นตอนการกระทำอย่างไรที่จะนำไปสู่เป้าหมาย และสามารถคาดคะเนได้ใกล้เคียงว่าการวางแผนนั้นจะนำไปสู่เป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดการให้คำปรึกษาด้านอาชีพนั้นอาจให้คำปรึกษาได้แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม

4. การจัดกิจกรรมจัดวางตัวนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพ กิจกรรมนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ดำเนินการตามโครงการที่ตนได้ตัดสินใจเลือกแล้ว ขั้นตอนการจัดวางตัวนักเรียนเกี่ยวกับอาชีพมีดังนี้คือ

1. ขั้นเตรียมหาข้อมูล ซึ่งนักเรียนจะเตรียมหาข้อมูลโดยสอบถามความต้องการบริการจัดวางตัวบุคคลเกี่ยวกับอาชีพของนักเรียนปัจจุบัน ติดต่อกับกรมแรงงานจังหวัด บริษัทห้างร้าน หน่วยงานต่าง ๆ ว่าจะให้ความร่วมมือกับโครงการนี้ได้มากน้อยเพียงใด
2. สัมภาษณ์นักเรียนที่ต้องการหางานทำว่า ผู้สมัครสนใจอาชีพใด มีประสบการณ์ในการทำงานใดบ้าง มีความสามารถพิเศษทางใด ต้องการงานประเภทใด
3. พิจารณาลักษณะงานและคุณสมบัติของผู้ทำงานตามที่นายจ้างต้องการ
4. คัดเลือกผู้ประสงค์จะทำงานไปยังหน่วยงาน หรือส่งผู้สมัครงานไปที่กรมแรงงาน หรือไปให้นายจ้างสัมภาษณ์โดยตรง
5. แนะนำวิธีสัมภาษณ์และกรอกใบสมัครงาน
6. จัดให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกงานเพื่อให้คุ้นเคยกับการทำงาน

เมื่อได้มีการจัดวางตัวเกี่ยวกับอาชีพไปแล้ว ควรมีการติดตามผลว่าผู้รับบริการได้รับผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อจะได้ดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

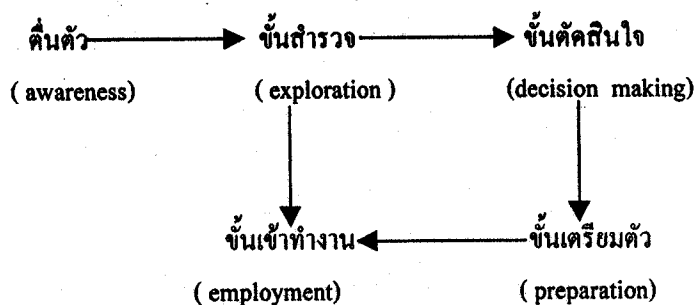
การจัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษาสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย ทั้งนี้เพื่อมีจุดประสงค์ให้นักเรียนได้พัฒนาอาชีพดังแผนภูมิ

ภาพที่ 2 ระบบการแนะแนวอาชีพกรมสามัญศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาอาชีพ

6. ความสัมพันธ์ระหว่างแนะแนวอาชีพและอาชีพศึกษา การจัดบริการแนะแนวอาชีพเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับอาชีพศึกษาเพราะการแนะแนวช่วยให้การศึกษาด้านอาชีพหรืออาชีพศึกษามุ่งบรรลุผลสมบูรณ์ ดังนั้นฝ่ายจัดอาชีพศึกษาซึ่งส่วนใหญ่ฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกับฝ่ายแนะแนวซึ่งเป็นผู้ให้บริการจะต้องศึกษาขั้นตอนของอาชีพศึกษา และการให้บริการแนะแนวแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนเพื่อจะได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายในการทำงานประสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

6.1 ขั้นตอนของอาชีพศึกษา ไอแซคสัน (Isacson, 1986, pp. 21 – 25) ได้อธิบายว่าอาชีพศึกษานั้นมีอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่รอเรียนจบเข้าทำงานแล้วถึงสิ้นสุดลงเท่านั้น แต่ความจริงคนจะต้องมีการปรับปรุงตนเอง เพิ่มวิทยฐานะแล้วกับเข้าสู่งานใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ภาพที่ 3 ขั้นตอนของอาชีพศึกษา

ขั้นต้นตัว (awareness) คือการที่บุคคลเริ่มรู้ว่ามีความหลากหลายอย่างที่เปิดให้เลือกและตัวเองเริ่มรู้ว่าตนมีส่วนคล้ายและส่วนแตกต่างกับผู้อื่นอย่างไรในด้านความรู้ ความสามารถ ความสนใจ แรงจูงใจ และเป้าหมาย

ขั้นสำรวจ (exploration) คือขั้นที่บุคคลเริ่มมีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น ในลักษณะเฉพาะของอาชีพ และของบุคคลที่อยู่ในอาชีพนั้น ๆ

ขั้นตัดสินใจ (decision making) เป็นขั้นที่บุคคลเอาข้อมูลสะสมที่เกี่ยวกับงาน และตัวเองมาวางแผนอนาคตว่าจะเป็นอะไรดี ซึ่งอาจจะเป็นแผนชั่วคราว

ขั้นเตรียมตัว (preparation) คือขั้นที่บุคคลจะเลือกวิชาเรียนและประสบการณ์ต่าง ๆ ตามที่ตนวางแผนเอาไว้

ขั้นเข้าทำงาน (employment) คือการเข้าไปสู่โลกของงานจริง ๆ

ฉะนั้นจึงจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องจัดอาชีพศึกษาโดยอาศัยกระบวนการแนะแนวอาชีพ ซึ่งบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานนี้ก็คือ อาจารย์แนะแนวและอาจารย์สอนวิชาต่าง ๆ ที่จะช่วยให้นักศึกษาวางแผนและเตรียมตัวด้านอาชีพอย่างเหมาะสม โดยอาจารย์ทำหน้าที่ให้ความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีพ ในขณะที่ครูแนะแนวเป็นที่ปรึกษาช่วยให้การวางแผนของนักศึกษาให้มีความชัดเจนเหมาะสม ซึ่งจะต้องมีความรู้ในการที่จะใช้เครื่องมือต่าง ๆ ทางแนะแนวเพื่อช่วยให้นักศึกษาเข้าใจตนเอง และให้นักศึกษารู้จักโลกอาชีพอย่างกว้างขวางและมีทักษะเป็นพิเศษที่จะช่วยให้นักศึกษาได้สัมพันธ์สิ่งที่ตนรู้จักทั้งสองประกอบเข้าด้วยกัน ทั้งนี้จะต้องมีความร่วมมือกันอย่างดีระหว่างสถานศึกษากับสังคม

7. ขอบข่าย ขั้นตอน และวิธีการในการเสนอข้อเสนอสถานศึกษาอาชีพ

7.1 ขอบข่ายทางอาชีพนั้นกว้างขวางจะต้องจัดสนองทุกขั้นตอนของการพัฒนาการทางด้านอาชีพ เช่น ขั้นต้นตัว ซึ่งเกิดขึ้นในวัยเด็กนั้น ควรจะช่วยให้เด็กเปิดตาหูโลกให้กว้าง ซึ่งเริ่มจากที่รู้ว่า พ่อแม่ทำอาชีพอะไร เพื่อนบ้านทำอาชีพอะไร และในชุมชนมีอาชีพอะไรบ้าง และค่อย ๆ ศึกษาให้รู้จักซึ่งลงไปในลักษณะหน้าที่ของงานนั้น ๆ ซึ่งข้อมูลที่จะให้เด็กควรจะมี ความสัมพันธ์ และมีความหมายต่อเด็กและควรจะได้ศึกษาว่า เด็กมีโลกทัศน์เกี่ยวกับอาชีพนั้น ๆ อย่างไรเพื่อจะได้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม พร้อมกับให้รู้แหล่งที่จะต้องไปที่จะไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

ในขั้นสำรวจ นั้นเป็นขั้นที่นักศึกษาจะเริ่มศึกษาให้ลึกลงไปในรายละเอียดส่วนขั้นตัดสินใจนั้น จำเป็นต้องได้ข้อมูลมากขึ้นและลึกซึ้งขึ้น ซึ่งจะต้องนำข้อมูลเกี่ยวกับตัวเองสัมพันธ์เปรียบเทียบกับข้อมูลอาชีพ โดยจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของบุคคลทั้งด้านส่วนตัว และสังคม การคาดคะเนอนาคตเป็นต้น

เมื่อตัดสินใจแล้ว คนอาจจะเปลี่ยนใจได้อีก ซึ่งในช่วงนี้คนจะประเมินในด้านทักษะความรู้และลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการที่จะช่วยให้ประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้อย่างน่าพอใจ โดยจะต้องรู้ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ตนเป็นอยู่ในปัจจุบัน และสิ่งที่ตนต้องการจะเป็นเพื่อจะได้ฝึกฝนสิ่งที่ตนยังขาดอยู่ ฉะนั้นในขั้นนี้ก็ยังต้องการข้อมูลเป็นจำนวนมาก เช่น ข้อมูลด้านแหล่งและโปรแกรมในการศึกษาหาความรู้ หรือการฝึกอบรม การสมัครและการคัดเลือกเพื่อเข้าศึกษาหรือฝึกอบรมนั้น ๆ เมื่อเข้าศึกษาและฝึกอบรมได้แล้วก็ยังต้องการข้อมูลอีกเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพต่อไปซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดหางาน

ฉะนั้นนักแนะแนวจึงต้องมีข้อมูล เครื่องมือที่จะสามารถให้บริการที่กว้างขวางคลุมทุกขั้นตอนของอาชีพศึกษา เพื่อสนองความต้องการของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อมูลด้านการศึกษา หมายถึงสื่อที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

1.1 โอกาสและแหล่งในการศึกษา

1.2 ธรรมชาติและจุดมุ่งหมายของการศึกษาแต่ละโปรแกรม หรือแต่ละสาขา

1.3 คุณสมบัติที่ต้องการสำหรับการสมัคร การคัดเลือก และสิ่งจำเป็นในการเรียน

แต่ละแขนง รวมทั้งค่าใช้จ่าย การบริการ สิ่งแวดล้อม และคณาจารย์สถานศึกษาแต่ละแห่งเป็นต้น

2. ข้อมูลด้านอาชีพ หมายถึงสื่อที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

2.1 ลักษณะงานแต่ละอาชีพ

2.2 คุณสมบัติที่ต้องการสำหรับเข้าสู่อาชีพ

2.3 โอกาสและความต้องการของอาชีพแต่ละสมัย

2.4 ความก้าวหน้าและความต้องการของแต่ละอาชีพ

2.5 แหล่งให้บริการด้านอาชีพเป็นต้น

3. ข้อมูลด้านจิตวิทยา หมายถึงสื่อที่จะช่วยให้บุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางมนุษย์และสภาพที่บุคคลต้องเกี่ยวข้องในการประกอบอาชีพนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะการที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการทำงานนั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพที่บุคคลนั้นมีต่อบุคคลอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวอีกด้วย

7.2 ขั้นตอนและวิธีในการเสนอข้อสนเทศอาชีพ ข้อสนเทศอาชีพที่จัดว่ามีคุณภาพนั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้

7.2.1 มีความถูกต้องซึ่งควรจะได้จากแหล่งข้อมูลแรกหรือแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

7.2.2 ทันสมัย

7.2.3 น่าสนใจ

7.2.4 เหมาะสมกับวัย

7.2.5 เป็นประโยชน์

ฉะนั้นเพื่อให้ข้อสนเทศมีคุณสมบัติดังกล่าว จึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูล
2. ตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลว่ามีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่เพียงใด
3. การจัดการกับข้อมูลโดยการ

3.1 ขอรายละเอียดต่าง ๆ

3.2 แยกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่

3.3 จัดเก็บไว้ในลักษณะที่สามารถหยิบมาใช้ได้อย่างสะดวก

4. การสนองข้อมูล คือการนำข้อสนเทศเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มเป้าหมายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

4.1 เอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งอาจจะเป็นใบปลิว จุลสาร โปสเตอร์ ป้ายประกาศ คู่มือ

ฯลฯ

4.2 สื่อด้านโสตทัศนูปกรณ์ เช่น สไลด์ แผ่นใส วิดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ

นอกจากนี้อาจมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์บุคคลที่น่าสนใจในวงการศึกษาและอาชีพ การจัดนิทรรศการแนะแนวศึกษาต่อและอาชีพ การจัดวันนัดพบแรงงาน การจัดทัศนศึกษายังแหล่งสถานศึกษา และแหล่งประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

8. งานวิจัยการแนะแนวอาชีพ

8.1 งานวิจัยในประเทศไทย สุภาวดี สวนกุล (2528, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวของครูแนะแนวและนักเรียนมัธยมปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ครูแนะแนวและนักเรียนมีความต้องการสอดคล้องกันที่จะจัดเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวในเรื่องแนวทางการศึกษาต่อตามแผนการเรียน การปรับปรุงตนเองในด้านการเรียน แนวทางการประกอบอาชีพตามแผนการเรียน รายได้และโอกาสก้าวหน้าของแต่ละอาชีพ การฝึกฝนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีและการจัดการแก้ไข การเอาชนะสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดและมีสติ

ศรันยา ประใจ (2538, บทคัดย่อ) ผลของชุดการแนะแนวอาชีพที่มีต่อการเตรียมตัวประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปงเคียน อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ผลของการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนมีการเตรียมตัวประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าเหมาะสมขึ้นหลังจากได้รับการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนมีการเตรียมตัวประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าเหมาะสมขึ้นหลังจากได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการแนะแนวอาชีพมีการเตรียมตัวประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้าเหมาะสมกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรจิต วรรณรักษ์ (2540, หน้า 329) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดพุทธบูชา เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการสอนกิจกรรมแนะแนวมีกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพได้ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินตนา อินทรทัศน์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการให้คำปรึกษารายบุคคลด้านอาชีพตามทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของทีเคอแมนและโอฮาราที่มีต่อความสอดคล้องในการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เขาค้อ จังหวัดกระบี่ ปีการศึกษา 2540 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามการเลือกอาชีพ แบบสำรวจความสามารถทางการเรียน แบบทดสอบความถนัดทางการเรียน แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ แบบสำรวจบุคลิกภาพที่สัมพันธ์กับอาชีพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ The McNemar Test ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนแต่ละคนที่ได้รับการให้คำปรึกษารายบุคคลด้านอาชีพตามทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของทีเคอแมนและโอฮารา เลือกอาชีพได้สอดคล้องกับคุณลักษณะของตนเองมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8.2 งานวิจัยต่างประเทศ ดูร์กิน (Durgin, 1974, pp. 2674 - A) ได้สำรวจสภาพจัดโครงการแนะแนวอาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทต่าง ๆ ในรัฐโอไฮโอ ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้แนะแนวใช้เวลาสำหรับให้คำปรึกษามากที่สุด ผู้ที่มาขอรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคลส่วนมากมีปัญหาทางอารมณ์และปัญหาส่วนตัว

2. นักเรียนมาขอรับบริการแนะแนวด้านการศึกษามากที่สุด รองลงมาคือการอาชีพและการปรับตัว

3. ผู้แนะแนวเห็นว่าการแนะแนวด้านอาชีพมีความสำคัญมาก แต่บริการที่ทางโครงการแนะแนวจัดให้นักเรียนยังไม่เพียงพอ

จากงานวิจัยเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพที่กล่าวมาสรุปได้ดังนี้ คือ การแนะแนวอาชีพมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน และนักเรียนต้องการ การแนะแนวอาชีพสูงสุด และต้องการให้จัดเนื้อหาวิชากิจกรรมแนะแนวในเรื่องการศึกษาต่อตามแผนการเรียน การปรับปรุงตนเองในด้านการเรียนและแนวทางการประกอบอาชีพตามแผนการเรียน รายได้และโอกาสก้าวหน้าของแต่ละอาชีพการฝึกฝนให้เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี และการจัดการแก้ไข การเอาชนะสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดและมีสติ ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยดังกล่าวเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการแนะแนวอาชีพ

โปรแกรมการแนะแนวอาชีพ

โปรแกรมการแนะแนวอาชีพหมายถึง แผนการดำเนินงานที่ครูแนะแนวสร้างขึ้น โดยอิงตามจุดมุ่งหมาย หลักการ และวิธีดำเนินงานแนะแนวอาชีพ เพื่อให้การให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านอาชีพแก่นักเรียนดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะมีวิธีการการให้ข้อมูลตามรูปแบบต่าง ๆ ตามวิธีการของครู เช่น กิจกรรมกลุ่ม การเล่นเกม ดุวิดีโอ เยี่ยมชมสถานที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ ตลอดจนรู้จักข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง

1. หลักการจัดโปรแกรมการแนะแนวอาชีพ วนิดา แดงสุภา (วารสารแนะแนว, 2526 อ้างอิงจาก วนิดา แดงสุภา, 2525) การจัดโปรแกรมแนะแนวเพื่อพัฒนาการศึกษาและอาชีพนั้น ทางโรงเรียนอาจจัดได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการสอนในชั่วโมงแนะแนว ซึ่งเป็นรูปแบบของการเรียน การสอนรวมไปถึงการสอนแนะแนวด้านอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนได้ทำกันอยู่แล้ว

การสอนวิธีนี้จะเป็นที่นิยมแพร่หลาย เพราะเมื่อถึงชั่วโมงแนะแนวครูแนะแนวก็เข้าไปทำหน้าที่สอน โดยอาจจะนำกิจกรรมต่าง ๆ เข้าไปสอน แล้วแต่ครูจะเห็นสมควรให้นักเรียนได้เรียนรู้อะไร วิธีนี้ก็มิทั้งข้อดีและข้อเสีย ในข้อดีนั้นก็จะเป็นการง่ายทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพราะถึงเวลาที่ทำการเรียนการสอนกันไป แต่ข้อเสียอาจจะไม่มีใครได้รับความสนใจมากนักจากนักเรียนบางคน เพราะวิชาแนะแนวเป็นวิชาที่อยู่ในหลักสูตรก็จริง แต่ไม่มีหน่วยกิตรองรับ ครูแนะแนวบางโรงเรียนจึงมีปัญหาว่านักเรียนไม่มีความสนใจนักในชั่วโมงแนะแนว เมื่อเปรียบกับวิชาอื่น ๆ ที่มีหน่วยกิตกำหนดอยู่ ส่วนการสอนอีกรูปแบบหนึ่งคือการผสมผสานการแนะแนวอาชีพหรืออาชีพศึกษาเข้าด้วยกันกับการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ของนักเรียน เรียกว่าแบบอินฟิวชันโมเดล (infusion model) วิธีการนี้ครูแนะแนวจะทำได้โดยขอความร่วมมือจากครูที่สอนวิชาต่าง ๆ โดยอาจจะแบบกลุ่มครูที่สอนวิชาสามัญออกตามลักษณะวิชาหรือระดับชั้น เช่น กลุ่มครูประถมและกลุ่มครูมัธยม และจัดประชุมสัมมนาบ่อยอาทิตย์ละครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง สัปดาห์ 4 อาทิตย์ต่อ ๆ กัน

โดยครูแนะแนวจะสอนครูสาขาวิชาเหล่านี้ให้รับรู้ และเข้าใจหลักปรัชญาและแนวคิดของอาชีพ ศึกษา ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนสายวิชาชีพ ความกระตือรือร้นในหลักสูตร รวมทั้งทักษะที่จำเป็น และกิจกรรมบางอย่างในเรื่องของอาชีพ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ครูทางสาขา วิชาการเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เผยแพร่หรือสอดแทรกแนวคิดและเทคนิคการเลือกอาชีพเหล่านี้ให้แก่ นักเรียนเมื่อทำการสอนในชั่วโมงของเขาเหล่านั้น ตัวอย่างเช่น ครูแนะแนวอาจจะสอนทักษะใน การตัดสินใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมแนะแนวอาชีพให้แก่ครูให้กับครูสังคมศึกษา และเมื่อ ครูสังคมเข้าไปสอนนักเรียน อาจสั่งงานให้นักเรียนทำโดยใช้ทักษะในการตัดสินใจสอนให้กับ นักเรียนอีกต่อหนึ่งเริ่มตั้งแต่การหัดวางโครงการทำงาน การตั้งจุดหมายการหาทางเลือกและทำ ตามทางเลือกที่ได้ตัดสินใจไปแล้ว ซึ่งทั้งหมดนี้ก็ล้วนเป็นกระบวนการตัดสินใจทั้งสิ้น ดังนั้นจะ เห็นได้ว่า ถ้าครูทางสาขาวิชาการมีความรู้ความเข้าใจทางอาชีพศึกษา ตลอดจนรู้ถึงเทคนิคที่จำเป็น แล้ว ก็สามารถผสมผสานแนวความคิดนี้ให้กับนักเรียน ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับ ตัวนักเรียนเองแล้วยังเป็นการแบ่งเบาภาระของครูแนะแนวซึ่งมีจำนวนไม่มากในแต่ละโรงเรียนอีก ด้วย และผลที่ตามมาก็คือ นักเรียนจะมีความรู้และใช้เทคนิคที่ได้ถูกสั่งสอนไปเหล่านี้วางแผนชีวิต และอนาคตทางอาชีพของตนเองอย่างมีระบบมากขึ้น

นอกเหนือจากการจัดการสอนในชั้นเรียนแล้ว การจัดโปรแกรมการแนะแนวอาชีพ หรืออาชีพศึกษาจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักปรัชญาพื้นฐานข้อหนึ่งของการ แนะแนวไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตามได้แก่ การยึดผู้เรียนและความต้องการของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดโปรแกรมการแนะแนวทุกประเภทจำเป็นที่จะต้องจัดให้สอดคล้องกับสิ่งที่นักเรียนต้องการ มิใช่สิ่งที่ครูแนะแนวเห็นว่าสมควรและถ้าพิจารณาให้ดีจะพบว่า นักเรียนในแต่ละชั้นจะมีความ ต้องการที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น นักเรียนชั้นมัธยมต้นอาจมีความต้องการได้ข้อมูลทางอาชีพ หลาย ๆ อาชีพเพื่อไปประกอบการพิจารณาการเลือกสาขาวิชาเรียนของเขา ในขณะที่นักเรียนชั้น มัธยมปลายมีความต้องการอยากรู้ถึงทักษะของการหางานหรือวิธีการเตรียมตัวสอบเข้า มหาวิทยาลัย เป็นต้น ในการสอนอาชีพศึกษาที่ได้ผลครูแนะแนวอาจสอบถาม หรือสำรวจความ ต้องการของนักเรียน และจัด โปรแกรมการแนะแนวอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของ นักเรียนเพื่อจะได้ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากหลักการจัด โปรแกรมแนะแนวอาชีพที่กล่าวมานั้นสรุปได้ดังนี้ การจัด โปรแกรม การแนะแนวอาชีพต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลักการจัด โปรแกรมแนะแนวทุกประเภทจำเป็นจะต้องจัด ให้สอดคล้องกับสิ่งที่นักเรียนต้องการและการสอนอาชีพศึกษาที่ได้ผลต้องสำรวจความต้องการของ ผู้เรียนก่อนและจัด โปรแกรมการแนะแนวอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ซึ่งผู้ วิจัยกำลังสนใจศึกษาผลของการใช้ โปรแกรมแนะแนวที่มีต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยม

ศึกษาปีที่ 6 จึงยึดหลักการจัดโปรแกรมการแนะแนวอาชีพดังกล่าวนี้เป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมแนะแนวอาชีพ เพื่อไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการแนะแนว

2.1 งานวิจัยในประเทศไทย เพ็ญเพ็ญ จิรัช (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนากลุ่มย่อยเพื่อเพิ่มการใส่ใจในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมแบบกลุ่มย่อยมีคะแนนการใส่ใจในการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมแบบกลุ่มย่อยมีคะแนนการใส่ใจในการเรียนหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพิชชา กลิ่นบุหงา (2540, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยที่มีต่อการตระหนักในอนาคตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า

1. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยมีคะแนนตระหนักในอนาคตสูงกว่าก่อนเข้ารับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. หลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยมีคะแนนตระหนักในอนาคตสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับโปรแกรมการแนะแนวแบบกลุ่มย่อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรัณย์ ขจรไชยกุล (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการแนะแนวกลุ่มต่อการเพิ่มความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของนักศึกษาปริญญาชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ผลการศึกษาพบว่า

1. ภายหลังการทดลองนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวกลุ่มเพื่อเพิ่มความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองมีคะแนนจากแบบวัดระดับความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ภายหลังการทดลองนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการแนะแนวกลุ่มเพื่อเพิ่มความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองมีคะแนนจากแบบวัดระดับความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ ริชาร์ดสัน (Richardson, 1993, pp. 25220 – A) ได้ศึกษาการร่วมโปรแกรมการพัฒนาการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ผลการ

ศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาการตัดสินใจเลือกอาชีพมีการวางแผน และการตัดสินใจเลือกอาชีพดีขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมการแนะแนวยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลการใช้โปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่มีต่อปัญหาการเลือกอาชีพของนักเรียนจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัย สนใจที่จะทดลองนำโปรแกรมการแนะแนวอาชีพมาใช้เพื่อลดปัญหาการเลือกอาชีพของนักเรียน โดยการศึกษาผลการใช้โปรแกรมการแนะแนวจากงานวิจัยที่ได้กล่าวมานั้นเป็นแนวทางในการใช้ โปรแกรมการแนะแนวอาชีพที่มีผลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียน